

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 36.

Lördagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

På begäran af herr *Reuterswärd* beviljades honom ledighet från riksdagsgörömlen under åtta dagar från den 13 i denna månad.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg af följande lydelse:

Herr baron Sten Leijonhufvud är på grund af sjukdom (cephalalgia) urståndsatt att under de närmaste dagarne deltaga i Riksdagens arbete. Stockholm 8 Maj 1891.

Tor Lamberg,
leg. läkare.

Justerades protokoll för den 2 i denna månad.

Anmälles och bordlades

konstitutionsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 12, angående anmäld anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet;

n:o 13, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen; och

n:o 14, i anledning af väckta motioner med förslag till ändrad lydelse af §§ 71, 72 och 73 riksdagsordningen; samt

Första Kammarens Prot. 1891. N:o 36.

lagutskottets memorial n:o 48, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om första punkten af utskottets hemställan i utlåttande n:o 38 öfver dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 17 kap. 4 § handelsbalken, dels ock väckta motioner om tillägg till nämnda lagrum.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 17, punkten 1, förslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med andra Andra Kammaren, vill, att nu gällande tull å fartyg och båtar, med tillbehör, af jern äfvensom ångfartyg af trä skall afskaffas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Första Kammaren, beslutat, att berörda tull skall bibehållas oförändrad.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 88.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollutdrag, n:o 285, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 137 ja och 80 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 185 ja och 168 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af bevillningsutskottet i dess memorial n:o 17, punkten 2, förslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Andra Kammaren, vill, att 1 mom. 8 § i underrättelserna till tulltaxan skall erhålla följande förändrade lydelse:

§ 8.

1. Vid införsel af materialier och förnödenheter till fartygs nybyggnad, förbyggnad eller reparation, husgerådssaker och proviantartiklar derifrån undantagna, må restitution af erlagd tull åtnjutas för sådana svenska och utländska fartyg, hvilka innehafva en afgiftspliktig dräktighet af öfver 40 tons, under vilkor:

a) att afsigten med de införda materialiernas och skeppsförnödenheternas användning till förberörda ändamål vid deras införsel till tullbehandling skriftligen angifves;

b) att det fartyg, till hvilket materialierna användas, inom två år efter deras införsel till riket styrkes vara i fullfärdigt skick;

c) att innehafvaren af eller föreståndaren för det varf eller den verkstad, der fartyget bygges, när detta är fullt färdigt, till generaltullstyrelsen aflemnar en af honom under edlig förpligtelse afgifven och af tvenne hans biträden, som med arbetet tagit befattning, bestyrkt noggrann förteckning öfver myckenheten af alla till fartyget använda olika materialier och skeppsförnödenheter, materialförlusten vid arbetet deri inräknad, för hvilka restitution sökes, jemte under samma förpligtelse afgifven försäkran, att dessa materialier och förnödenheter äro af utländskt ursprung och att full införseltull för dem blifvit behörigen erlagd, eller af generaltullstyrelsen godkänd säkerhet för densamma stäld, samt uppgift på tiden, då de till riket inkommit, och den lägenhet, med hvilken införseln skett;

d) att varfs- eller verkstadsinnehafvaren är förbunden att underkasta sig all den kontroll i öfrigt, hvilken generaltullstyrelsen kan finna skäligt föreskrifva.

Varfs- eller verkstadsinnehafvare, som önskar anstånd med erläggande af tullumgälderna för i detta moment berörda materialier och skeppsförnödenheter till dess frågan om dessa umgälders restitution blifvit afgjord, kan, efter hos generaltullstyrelsen derom gjord anhållan, erhålla sådant anstånd, om han för tullumgäldernas erläggande ställer säkerhet, som generaltullstyrelsen finner betryggande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Första Kammaren, beslutat, att berörda moment skall bibehållas oförändradt.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 75.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsänt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 286, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 146 ja och 71 nej, samt att båda kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 206 ja och 146 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: statsutskottets memorial n:o 68, sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 9, lagutskottets memorial n:o 47 och Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 5 b, angående det under riksstatens fjerde hufvudtitel uppförda anslaget till lindring i rustnings- och roteringsbesvären; och
n:o 6 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln gjorda framställning angående derunder uppförda förslagsanslaget till lindring i rustnings- och roteringsbesvären,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 7 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 64, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster.

1 punkten.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

2 punkten.

Lades till handlingarna.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 7 och 8 i denna månad *ifrågasatt an-*
bordlagda utlåtande n:o 65, i anledning af väckt motion om anslag *slag till upp-*
till upprätthållande af rikets neutralitet. *rätthållande af*
rikets neutra-
litet.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Med anledning af den detta utlåtande vidfogade reservationen tillåter jag mig framhålla, att en stor fördel för försvaret skulle blifva följderna af det ifrågasatta anslagets beviljande. Särskildt ber jag att få nämna, att då Kongl. Maj:ts till denna riksdag afgifna förslag om stärkande af det lefvande försvaret i Norrland icke af Riksdagen bifallits, anslagets beviljande skulle utgöra en högst väsentlig hjälp till Norrlands försvar. Jag antager nemligen för gifvet, att hvad af de medel, som möjligen anvisas, komme på landtförsvarets del, skulle uteslutande användas till befästade af någon punkt i Norrland.

Herr Alin: Statsutskottet har afstyrkt nu ifrågavarande motion på det skäl, att »Riksdagen icke läser underlåta att jemväl för år 1892 till Kongl. Maj:ts disposition ställa de vanliga kreditivsummorna för användande till rikets försvar, då så pröfvas nödigt».

I 63 § regeringsformen heter det att dessa kreditivsummor skola anslås för oförutsedda händelser. De behof, som i motionen beröras, äro icke oförutsedda. De äro kända, till sin beskaffenhet uppgifna och till sina kostnader utredda. Hvad man vill vinna med det anslag, hvilket i motionen ifrågasättes, är således något helt annat än det, för hvilket kreditivsummorna äro afsedda.

Vidare säger utskottet, att »några särskilda omständigheter, så vidt utskottet har sig bekant, icke mellankommit, som må föranleda till anvisande af extra anslag för försvarets stärkande, sedan dess tillfälliga anslagsbehof för år 1892 blifvit af Riksdagen pröfvade».

De särskilda omständigheterna synas mig ligga i det anförande af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet till statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden, hvilket åberopas i motionen och hvari meddelas, att ifrågavarande behof äro af vederbörande utredda och såsom oundvikliga ansedda, hvarjemte statsrådet och chefen för finansdepartementet meddelat till statsrådsprotokollet öfver finansärenden för den 12 januari, att öfverskottet å 1890 års statsreglering kunde beräknas till ett belopp af öfver sju millioner kronor. Sedermera har den af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss påpekade särskilda omständighet inträffat, att de åtgärder, hvilka Kongl. Maj:t ansett nu böra vidtagas för försvarsorganisationens stärkande, icke blifvit af Riksdagen medgifna, hvaraf synes böra följa, att man under nuvarande förhållanden borde genom ett anslag åtminstone bereda möjlighet att stärka den del af försvaret, som är oberoende af hvarje försvarsorganisation, nemligen det fasta försvaret.

Slutligen har utskottet förklarad, att »utredning ej föreligger, huru den ifrågasatta anslagssumman skall användas, vid hvilket för-

*Ifrågasatt an- hållande tillförlitlig ledning saknas ej allenast för bedömande af de
slag till upp- antydda försvarsåtgärdernas behöflighet och ändamålsenlighet, utan
rätthållande af äfven för beräklandet af kostnaderna derför».*

(Forts.) I motionen heter det, då motionären anhåller om motionens remitterande till statsutskottet, att detta utskott »icke torde sakna tillfälle att erhålla tillgång till de handlingar, hvilka må finnas vara nödiga för utredning af det behof, som i motionen beröres». Jag tror mig veta att, om utskottet satt i fråga att få här afsedda handlingar sig meddelade, svårighet icke skulle hafva mött att erhålla dem. Jag finner således de skäl, statsutskottet anfört för motionens förkastande, icke ega någon giltighet. En del af de ledamöter i utskottet från denna kammare, hvilka icke ansett sig kunna helt eller delvis tillstyrka motionen, hafva också funnit sig böra reservera sig mot den motivering, som utskottet funnit skäligt använda.

Tre ledamöter af utskottet hafva med anledning af motionen hemställt om anvisande af ett anslag å två och en half millioner, att ställas till Kongl. Maj:ts disposition för stärkande af landets fasta försvar m. m. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har nyss framhållit önskvärheten af att detta anslag nu beviljas. Under sådana förhållanden anser jag mig böra yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen: Jag behöfver icke försvara motiveringen i det föreliggande utlåtandet, då jag och flere andre ledamöter i utskottet från denna kammare deremot anmält vår reservation. Jag tror mig ock kunna säga, att mina öfriga kamrater från kammaren skulle varit med om denna reservation, så vida icke expeditionen af utlåtandet under denna riksdagens sista timme varit hastig och de på grund deraf kommit att försumma att anmäla sin reservation. Antagligen hafva de också tänkt, att motiveringen till ett afstyrkande af en enskild motion icke hade samma betydelse som i andra fall, emedan denna motivering icke inflyter i någon skrifvelse.

Hvad sjelfva saken angår, vågar jag påstå, att utskottets utlåtande framgått ur en lika varm kärlek till försvarets ordnande som den vi veta hafva framkallat motionen. Meningarna kunna emellertid vara olika derom, huru denna kärlek till försvarets ökande lämpligast bör gifva sig uttryck. Vi ledamöter i utskottet ansågo det lämpligt att icke i den form, motionären ifrågasatt, nu lemna 2,500,000 kronor till det döda försvaret, hvaremot motionären trott, att detta skulle synnerligen gagna försvaret. Skälet till vår uppfattning ligger deri, att för mig åtminstone, och jag tror mig kunna säga äfven för mina kamrater, det lefvande försvarets fullständiga organisation står såsom hufvudsaken och att vi tro, att hvarje åtgärd, som i sin mån skulle kunna bidraga att förminska möjligheterna att ett annat år erhålla en förbättrad organisation, just är det som är för försvarsfrågans lösning farligast. Jag hoppas nemligen

lifligt, att det afslag, som för några dagar sedan gafs åt Kongl. Maj:ts proposition om ökning af det lefvande försvaret, icke måtte af Kongl. Maj:t så betraktas, att frågan dermed förklarats hvilande. Jag hoppas att frågan skall återkomma nästa år i förbättrad form och då med bättre lycka, och för att detta mål, hvilket vi alla önska, måtte kunna så mycket kraftigare främjas, böra vi undvika hvarje åtgärd, som skulle kunna verka hämmande och försvagande på våra bemödanden, och det tror jag en strid i riksdagens sista timme om ett af enskild motionär framställt förslag att lemna en rund summa för afhjelpandet af de materiella bristerna skulle göra.

På detta skäl yrkar jag ur försvarsfrågans synpunkt bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande utlåtande yrkats dels bifall till utskottets hemställan dels ock, af herr *Alin*, bifall till det förslag, som innefattades i den af herr von Hedenberg med flere afgifna, vid utlåtandet fogade reservation.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 7 och 8 innevarande maj bordlagda memorial:

n:o 66, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, och

n:o 67, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda betänkande n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om tillägg till 7 § i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 5 september 1890, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo bevillningsutskottets den 7 och 8 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 21, i anledning af väckta motioner om införande af en särskild bevilning under namn af värnskatt.

*Ifrågasatt anslag till upp-
rätthållande af
rikets neutra-
litet.*

(Forts.)

*Ifrågasatt in-
förande af s. k.
värnskatt.*

*Ifrågasatt in-
förande af s. k.
värnskatt.
(Forts.)*

Herr Cavalli: Af det föreliggande betänkandet torde herrarne inhemta, att jag jemte sex andra ledamöter af denna kammare inom utskottet icke biträdt det slut, hvartill det kommit. Skillnaden mellan majoritetens och minoritetens mening är af två slag, dels i afseende på motiveringen, dels ock i afseende på klämman. I motiveringen hafva vi önskat, att det endast skulle angifvas, att statsverkets behof för närvarande icke påkallade denna skatt, under det att majoriteten lyckades att få infördt ett uttalande om, att »framläggandet af ett nytt förslag om ordnandet af vårt försvar torde böra föregås af en noggrann pröfning, om och i hvilken form en sådan beskattning, som af motionärerna föreslagits, bör ifrågakomma». I följd deraf har majoriteten hemställt, att motionerna icke *för närvarande* må till någon Riksdagens åtgärd föranleda, under det att reservanterna yrkat, att motionerna icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vi ihågkomma alla hvilka ansträngningar gjorts för att åt vårt land bereda ett starkare försvar, och vi minnas huru dessa utfallit. Ej heller hafva vi glömt hvilka som bära skulden deraf. Skulle nu alla ansträngningar resultera derhän, att vi ginge Andra Kammaren till mötes med att hos Kongl. Maj:t anhålla att vid framläggandet af ett nytt förslag till försvarets ordnande föreslå en s. k. värnskatt? Jag tror det icke, och jag vill icke understödja detta förslag. Ett sådant resultat synes mig mycket erinra om, hursom, när berget skulle föda, det födde en rätta. Och ett sådant principuttalande är derjemte ytterst olämpligt såsom bindande för framtiden. Jag yrkar, att kammaren måtte med ogillande af utskottets motivering bifalla reservationen.

Friherre Barnekow: I början af denna riksdag, då denna fråga behandlades, var jag af den meningen, att frågan mycket väl kunde afslås, ty jag ansåg ej, att en värnskatt skulle kunna komma i fråga, så länge skyldigheten att bidraga till landets försvar drabbade så ojemnt de skattskyldige som för närvarande. Men utskottet var af en annan mening. Det ville uppskjuta frågan till riksdagens sista timme, och jag måste underkasta mig majoritetens beslut i det afseendet. Nu stå vi vid riksdagens sista timme och skola yttra oss i frågan. Utskottet vill afslå den utan att afgifva några egentliga motiv. Inom utskottet uppstodo olika meningar. En del ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära utredning af frågan. Jag för min del jemte några med mig motsatte oss detta, men vi förklarade oss vilja gå med derpå att i klämman afslå, men i motiveringen nämna något om uppfattningen af denna värnskatt. Den föregående talaren nämnde, att det ingifna arméförslaget fallit och dermed grundskatteafskrifningen. Jag beklagar äfven jag, att det fallit, men en af anledningarna dertill var äfven den, att man ej uttalat någon uppfattning om hvarifrån dessa penningar skulle tagas annat genom konsumtionsskatter. Då jag biträdt utskottets beslut och

motivering. anser jag mig dermed hafva uttalat den uppfattning, att, så vidt jag från förmögenheten skall aflyfta 7 millioner, vill jag ej vara med om att lägga dessa skatter endast på konsumtionen. Jag anser nemligen att, om vi skola göra en så stor lindring för förmögenheten, böra vi, innan denna genomgripande reform genomföres, också veta, om det verkligen är kamrarnes vilja att betunga förmögenheten med en deremot ungefär motsvarande skatt. Detta har utskottet här uttalat. Den, som hyllar dessa principer, bör taga utskottets motivering. Hyllar kammaren dem ej, bör kammaren afslå motiveringen. För min del hyllar jag dem, och därför anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

*Ifrågasatt in-
förande af s. k.
värnskatt.*

(Forts.)

Grefve Douglas: Motionerna hafva till uttrycklig förutsättning härordningsförslagets antagande och grundskatternas afskrifning. Då nu grundskatterna fortfarande finnas kvar och då härordningsförslaget fallit, äro ju dermed helt enkelt de skäl angifna, hvarför äfven motionerna böra afslås. Att utöfver denna enkla och korta motivering inlåta sig i något resonnement om hvilka som i Sverige hafva mer eller mindre att försvara, att undersöka frågan om, huruvida konsumtionsskatter eller förmögenhetsskatter hufvudsakligast böra användas till bestridande af kostnaderna för försvaret, samt att slutligen aflifva motionerna under en mängd vackra ord om offervillighet m. m., har jag för min del ansett onödigt. Och därför har jag reserverat mig mot en sådan vidlyftig motivering. Jag anser nemligen, att af ord hafva vi haft alldeles tillräckligt i denna fråga. Hvad som behöfs är handling. Första Kammaren har genom handling bevisat, att den verkligen vill något i försvarsfrågan och alla dithörande frågor. Då tycker jag, att vi kunna öfverlåta åt andra att med vackra försäkringar om sin offervillighet slutligen aflifva motioner och yrka afslag på desamma. Jag ber att få förena mig herr Cavallis yrkande.

Herr Reuterswärd: Jag ber att få i protokollet anteckna, det jag på grund af sjukdom varit förhindrad att deltaga i bevillningsutskottets nu ifrågavarande betänkande. Men om jag varit närvarande i utskottet, hade jag slutit mig till den mening, som herr Cavalli uttalat.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande betänkande yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock, af herr *Cavalli*, att kammaren, med ogillande af den utaf utskottet använda motivering, skulle godkänna den af herrar Fock, Sederholm m. fl. mot betänkandet afgifna reservation.

*Ifrågasatt in-
förande af s. k.
värnskatt.
(Forts.)*

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Cavallis yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda betänkande n:o 22, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1892, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 5 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af § 11 i regeringsformen och Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt, dels ock enskild motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om revision af riksakten.

Herr Bergius: Jag hemställer, att detta betänkande måtte föredragas punktvis sålunda, att andra punkten behandlas först, der-efter den första och slutligen den tredje punkten.

På gjord proposition biföll kammaren denna hemställan.

2 punkten.

*Ifrågasatt än-
dring af § 5 i
riksakten.*

Herr vice talmannen: På grund af föreliggande förhållanden får jag föreslå, att kammaren, utan att vidare ingå i pröfning af de rättsliga förhållandena båda rikena emellan, behagade besluta afslag å Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den mellan Sverige och Norge upprättade riksakt.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Vi hafva nu hunnit till den tidpunkt af riksdagen, då man får vara beredd på att icke kunna noga genomgå de inkommande utskottsbetänkandena, och då det således är nödvändigt för den, som i någon viss fråga vill yttra sig, att på förhand hafva beredt sig derpå. Jag har derför, redan innan konstitutionsutskottets förevarande betänkande utdelades, skriftligen uppsatt, hvad jag i denna fråga tänkt yttra, och ber nu att få föredraga det från papperet, icke derför att det är min vana att hafva skriftliga anföranden och icke derför att jag är okunnig om, att man, när man läser innantill, icke har just någon vidare uppmärksamhet att påräkna, utan derför att jag icke har velat långt efteråt justera ett anförande, som, muntligen framfördt, möj-

ligen icke i protokollet blifvit ett korrekt uttryck för mina tankar.

Kongl. Maj:ts förslag till sättet för förändring uti föredragningen af ministeriella ärenden tyckes ej hafva vunnit odeladt bifall i någotdera af de förenade rikena, och dock var förändringen af så oskyldig beskaffenhet, att den åtminstone från svensk sida ej borde mött någon betänklighet. Så som förhållandena nu gestaltat sig, lärer ej för närvarande något annat yrkande kunna ske än det af herr grefve Sparre redan framställda.

Hvarje upprigtig vän af unionen, som lika med mig är öfvertygad om föreningens nödvändighet för båda rikenas politiska oberoende, borde vara angelägen om att bortskaffa de stötestenar, som förekomma i samlifvet de båda folken emellan. Det ena rikets invånare borde vara villiga att gå till mötes de önskningsar, som med någon rätt framställas från det andras, så långt som ske kan utan att förorsaka det egna landet någon väsentlig skada. Jag är nu beredd att i fråga om dessa unionella utrikes angelägenheter gå ett godt stycke längre än kanske flertalet af mina landsmän och tror, att så kan ske utan att Sverige deraf skulle hafva någon reel olägenhet.

Hvad man med något skäl skulle kunna förebrå oss svenskar är, att vi kanske för litet tänka på Norge och dess önskningsar. Vi följa med intresse hvad der tilldrager sig, och beklaga de politiska hvälfningar der egt rum under de senare åren, men vi betrakta dem i det närmaste så som de ej anginge oss. Jag menar att detta ej är fullt rätt, särskildt hvad de unionella angelägenheterna angår, äfven då ett parti i Norge förklarar att Norge skall taga dem i sin egen hand. Ett godt tillmötesgående från svensk sida skulle säkerligen bidraga att så väl stärka bandet de båda rikena emellan som att utjemna många svårigheter inom broderlandet. Genom att sätta hårdt emot hårdt vinner man ingenting mot ett så ambitiöst och nackstyft folk som det norska! Må då hellre den äldre brodern bjuda handen till uppgörelse så som han kan göra utan förödmjukelse.

För att kunna betrakta unionsförhållandena objektivt och opartiskt, har jag sökt tänka mig sjelf såsom född norrman och från den ståndpunkten taga i skärskådande den nu förevarande frågan. Ganska säkert hade jag såsom norrman blifvit en fullgod »högerman» och dertill ganska unionsvänlig. Men derjemte hade jag nog delat en god del af de känslor och önskningsar om »fullständig likställighet» i unionella frågor, som återfinnas äfven inom norska högern, och den nu ifrågasatta lilla förändringen i föredragnings-sättet för ministeriella ärenden skulle jag nog med nöje accepterat — men endast såsom ett ringa steg mot ett större mål.

Då jag derefter återtog min svenska ställning, gjorde jag mig den frågan: i hvad mån är det möjligt för oss att gå dessa norska önskningsar till mötes, utan att Sverige derigenom komme att lida

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.
(Forts.)

Ifrågasatt ün-
dring af § 5 i
riksakten.

(Forts.)

en verklig svår skada? Må våra historiker och rättslärde granska och tyda den historiska utvecklingen och den juridiska rätten! Det är godt och väl, men hvad här behöfves är snarare ett välvilligt tillmötesgående, förestafvadt af öfvertygelsen om önskligheten att i möjligaste måtto vinna *enighet* de båda brödrafolken emellan, till fromma för dem å ömse sidor. Som vi veta, gå de norska önskingarna ut på att Norge i afseende på de utrikes angelägenheternas behandling må blifva i allo stäldt i jembredd med Sverige. Är nudetta en omöjlighet? Jag tror det ej! Men frågan är huru knuten skall kunna lösas praktiskt. Då man lemnar å sido den så kallade »honnette ambition», eller »æresfølelse», som nog finnes äfven å vår sida, så har största praktiska svårigheten varit den invändningen, att den svenske utrikesministern ej kan svara inför det norska stortinget — eller, om man medgäfvde, att en norrman kunde blifva utrikesminister, denne norske man ej inför svenska Riksdagen —, och att en gemensam delegation från båda ländernas nationalförsamlingar för de utrikes ärendenas granskning ej skulle leda till *enighet* och sämja.

Jag har gjort ett försök att lösa denna svårighet, och nedlägger det nu såsom en framtidstanke i kammarens protokoll. Jag tror nemligen att, om min tanke eljest har någon lifskraft, är det bättre att den framkommer från svensk sida och från en i det hela konservativ man, än från norska vare sig höger- eller venstersidan. Jag har med tanken härpå uppsatt följande skelett-artade program till ordnande af dessa omtvistade utrikes ärenden och sättet för deras behandling inom unionen på en väg som ställer båda rikena alldeles i jembredd med hvarandra. Det lyder sålunda:

1:o) Båda rikena skola fortfarande hafva en gemensam *utrikesminister*. Detta är alldeles oundgängligt så vida unionen skall fortfara, ty, såsom ofta blifvit framhållet, den gemensamme konungen kan ju ej föra *en* utrikespolitik såsom konung af Sverige och *en annan* såsom konung af Norge. Men denne utrikesminister bör kunna vara antingen svensk eller norrman. Detta är en eftergift åt den norska sjelfständighetskänslan och begäret efter full likställighet, som jag anser vi böra medgifva, derest det kan ske utan att medföra några oöfverstigliga svårigheter för vårt land. Huru jag tänkt mig detta kunna ske skall jag strax uppgifva.

2:o) Den diplomatiska representationen i utlandet måste ock, af samma skäl, blifva gemensam för båda rikena. Men hvartdera kan, om man så nödvändigt vill, få sitt eget konsulsväsende, hvilket dock ej hindrar att i regeln samma person kan representera så väl Sverige som Norge. Det är ju ej ovanligt att *en* person är konsul för flera alldeles olika länder, om ock detta vanligen endast brukas på mindre viktiga platser eller tillfälligtvis för kortare tider.

3:o) I hvartdera riket skall finnas ett statsdepartement för »*Handel och Sjöfart*», hvilket departement får sig uppdraget att handlägga alla rikets konsulsärenden jemte den nuvarande kamerala

delen af utrikesdepartementet, hvar för den del, som angår det egna landet. Detta hindrar ej att samma departement, efter sig i de skilda länderna företeende olika förhållanden, får sig tilldelade äfven andra ärenden — såsom fiskerierna, lots- och fyrväsendet eller kanske näringarna i allmänhet m. m.

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.

(Forts.)

4:o) De rena diplomatiska ärendena beredas af utrikesministern, som till sitt biträde har ett kabinett för utrikes brefvexlingen, med tjänstemän af svenskar och norrmän. All brefvexling med de diplomatiska agenterna i utlandet, som angår diplomatiska ärenden, sker genom utrikesministern, vare sig ärendet angår båda de förenade rikena eller endast det ena af dem.

5:o) Konsulerna för hvardera riket lyda under statsrådet och chefen för handels- och sjöfartsdepartementet uti samma rike. Behöfver en konsul i någon angelägenhet vända sig till den för båda rikena gemensamme ministern* uti det främmande landet, så eger han att af denne erhålla allt det biträde, som denne i enlighet med utfärdad instruktion kan lemna. Uti rena konsulsärenden, som endast angå det ena af de förenade rikena, må ministern brefvexla med chefen för handels- och sjöfartsdepartementet i samma rike.

6:o) De diplomatiska ärendena föredragas inför Konungen af utrikesministern i närvaro af svenske statsministern, statsrådet och chefen för svenska handels- och sjöfartsdepartementet och ytterligare ett svenskt statsråd, samt af norske statsministern och tvenne norska statsråd, af hvilka det ena företräder chefen för norska handels- och sjöfartsdepartementet; Konungen obetaget att, då han så pröfvar nödigt, tillkalla flere statsråd, dock i så fall lika många för hvardera riket.

7:o) Konsulsärenden beredas inom det lands handels- och sjöfartsdepartement, hvilket ärendet angår, och föredragas inför Konungen af samma departementschef i närvaro af utrikesministern, statsministern och så många statsråd Konungen bestämmer. Angår ärendet båda rikena, sker föredragningen, efter föregående gemensam beredning, af båda de ifrågavarande departementscheferna i närvaro af samma personer, som ofvan nämndes i fråga om de diplomatiska ärendenas föredragning.

8:o) Kongl. propositioner angående förbund eller handelsfördrag med främmande magter kontrasigneras af föredraganden. Men frågor och framställningar som göras i svenska Riksdagen eller norska stortinget angående diplomatiska ärenden besvaras ej af utrikesministern, utan af svenske eller norske statsministern, hvar i sitt land. Denne eger dock dervid, då han så finner nödigt, uppskjuta sitt svar till dess han hunnit samråda med utrikesministern. Är utrikesministern sjelf ledamot af svenska riksdagen eller norska stortinget, må han såsom sådan svara från sin plats. Denna bestämmelse är nödig, emedan det möjligen ej skulle falla sig behagligt i svenska riksdagen att höra en minister uppträda och tala norska — och säkerligen ej mera falla norrmännen i smaken att höra en svenskt ta-

Ifrågasatt *än-* lande minister i regeringens namn svara i en fråga. Ej heller
öring af § 5 i blefve det alltid möjligt för en utrikesminister att svara samtidigt i
riksakten. Stockholm och Kristiania.

(Forts.)

9:o) Då det ej vore med hvaradera rikets fulla sjelfständighet rätt förenligt att en svensk embetsman kunde ställas för en norsk riksrätt eller tvärtom en norsk embetsman för en svensk riksrätt, så bör det stadgas att § 106 i svenska regeringsformen (om riksrätt) och motsvarande paragraf i norska grundlagen ej är tillämplig i afseende på den gemensamme utrikesministern, men väl må § 107 i svenska regeringsformen och en motsvarande i norska grundlagen (om amälan hos Konungen om afskedande) kunna tillämpas så i ena som andra landets nationalförsamling. I norska grundlagen bör införas en bestämmelse motsvarande § 105 i svenska regeringsformen angående ministeriella ärenders undantagande från granskning i konstitutionsutskottet.

10:o) Utgifterna för ministerstaten böra bestridas till hälften af hvaradera riket. »Likställighet» i rättigheter medför likställighet i skyldigheter.

Många bestämmelser återstode om ämnet nu föreläge till närmare behandling! Men hvad jag velat framställa är endast ett skeltartadt utkast — ett frö, som om det har någon lifskraft kan åter upptagas i en framtid, och som jag för närvarande begraver i kammarens protokoll!

Jag har härvid ej vidrört frågan om det gemensamma försvaret. Det har ej skett hvarken af ligkiltighet eller glömska. Men jag har alltid hyst den öfvertygelsen och gör det än, att den omtalade norska grundlagsparagraf, som förbjuder Konungen att utan stortingets medgifvande fritt få använda mer än en viss del af Norges krigshär på en krigsteater inom Sverige, aldrig skall utgöra något verkligt hinder för våra truppers fulla samverkan, då det på allvar fordras. Det måste då framstå klart för hvarje norrman, att de strider, som utkämpas inom Sveriges landamären, gälla lika mycket Norge som Sveriges frihet och oberoende. Och om i Norge någon opposition deremot då finnes, blir den beröfvad sitt starkaste vapen just derigenom, att den ej kan säga att Norge varit på minsta vis utestängdt från deltagande uti de diplomatiska förhandlingar, som föregått krigets utbrott. — 25 paragrafen i norska grundlagen hindrar ej storting och Konung att, då så fordras, öfverflytta till exempel hälften af landtvärnet till linien och sålunda göra det användbart utom Norges gränser utan att sära grundlagen. — Se der den anda, i hvilken jag skulle vilja »tala svenska» med våra norske bröder!

Herr Bergius: Med åberopande af utskottets motivering yrkar jag bifall till hvad utskottet i den föredragna punkten föreslagit, nemligen att Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den emellan Sverige och Norge upprättade riksakt icke må af Riksdagen bifallas.

Herr Adelsköld: Uti ingressen till riksakten säges: »att, sedan det föreningsband lyckligen blifvit knutet emellan Skandinavien^{ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.}s tvenne folk, som ej af vapnen, men af den fria öfvertygelsen tillvägabragts, bör och skall detta föreningsband endast hvila på ett inbördes erkännande af folkens lagliga rättigheter», hvarefter i § 1 stadgas att »konungariket Norge skall vara ett fritt och sjelfständigt rike, förenadt med Sverige under en konung».

Såsom känt är, inrymmer emellertid hvarken riksakten eller någon annan unionel lag åt Norge delaktighet i de ministeriella målen handhavande, hvilka enligt § 11 i regeringsformen Konungen må låta bereda och handafva på sätt honom lämpligast synes, och som skola föredragas inför Konungen af den svenske utrikesministern i närvaro af statsministern och *någon annan statsrådsledamot*.

Konstitutionsutskottet har här äfven uti sitt betänkande erkänt, att en »brist på likställighet mellan de förenade rikena» förefinnes.

Under sådana förhållanden är det väl ej att undra på, om man i Norge önskar en ändring härutinnan, och äfven för Sverige och för »brödrafolkens styrka, frid och lycka» måste det synas önskvärdt, att full likställighet vinnes och att en ändring i berörda hänseende således vidtages.

Hans Maj:t Konungen har äfven i sammansatt svenskt och norskt statsråd den 17 januari 1891 bland annat behagat yttra:

»Af min konungsliga pligt manad att efter förmåga söka be-trygga och främja den förening, som till mina tvenne folks lycka nu redan under tre fjerdedels sekel egt bestånd, tror jag det vara angeläget undanröjda allt, som skulle kunna framkalla misstroende och misshälligheter emellan brödrafolken, försvaga föreningen samt sålunda motverka det höga mål jag i mitt valspråk uttalat.»

Konungen yttrade vidare:

»De förenade folkens önsknigar icke mindre än rikenas välförstådda intressen anvisa dem en fredlig utveckling inom deras liksom af sjelfva naturen utstakade gränser. Men de måste icke desto mindre vara tillreds att skydda dessa intressen och önsknigar, såsom det anstår fria och sjelfständiga stater. Båda måste derfor samvetsgrant deltaga i det gemensamma försvarets bördor på ett sätt och i en utsträckning, som motsvarar hvarterdera rikets folk-mängd och läge.

Hvad i detta hänseende återstår att göra blifver föremål för framtida pröfning i lagbestämd ordning. För ögonblicket och vid detta tillfälle framträder för min tanke önskvärdheten af förändring af nu gällande riksakt i syfte att vid behandlingen af ministeriella (diplomatiska) mål äfven åt Norge må inrymmas ett deltagande, rättvist motsvarande dess genom föreningen tillförsäkrade statsrättsliga sjelfständighet.

Ett mål, så viktigt för brödrafolkens framtida styrka, frid och lycka, så magtpåliggande äfven för hvarje unionskonung, hvilken öns-

Ifrågasatt ändring af § 3 i riksakten. ömsesidigt och ärligt tillmötesgående.»

(Forts.)

Jag har velat, att dessa högstämda ord skulle icke blott bevaras i den Kongl. propositionen och i konstitutionsutskottets utlåtande, utan äfven inflyta i Riksdagens protokoll, och har därför tagit mig friheten citera desamma.

Det är ej att undra på, yttrade jag för en stund sedan, att man i Norge önskar att den likställighet i de ministeriella (diplomatiska) målens behandling åvägabringas, som Hans Maj:t Konungen och konstitutionsutskottet ansett vara berättigad; ty enligt nu gällande bestämmelser kan Konungen träffa sådana afhandlingar eller aftal med främmande magter och suveräner som, utan att norska statsrådet och ännu mindre dess representation och folk har en aning derom, kunna inveckla landet i krig. Jag hemställer till er, mine herrar, hvar och en för sig, om ni, för den händelse ni vore norrmän, under sådana förhållanden icke skulle önska att, såsom normännen nu göra, åstadkomma likställighet i detta hänseende och söka genom restriktiva grundlagsbestämmelser förekomma de vådor för landet, som af stadgandet i svenska regeringsformens 11 och 12 paragrafer skulle kunna uppstå. Hans Maj:t Konungen har, såsom förut anförts, uttalat såsom sin åsigt, »att vid behandlingen af de ministeriella målen äfven å Norge må inrymmas ett deltagande, rättvist motsvarande dess genom föreningen tillförsäkrade statsrättsliga sjelfständighet», och vore jag norrmän, skulle jag anse som en fosterländsk pligt att verka för att detta uttalande blefve sanning. Jag vill dock härvid kraftigt framhålla, att under en fredsälskande monark som nu är faran mindre, men under en krigisk konung kan man ej veta hvad som kan inträffa, och därför tror jag, att det vore skäl att medan tid är ordna en för brödralanden så viktig angelägenhet som här ifrågavarande. Jag anser således för min del, att en ändring i riksakten och riksdagsordningen bör snarast möjligt göras och det på ett sådant sätt som, enligt hvad Hans Maj:t Konungen antydte, »tillgodoser den fredliga utveckling de förenade folkens önskingar ej mindre än rikenas välförstådda intressen anvisa».

Och med god vilja tror jag ej att detta skall möta några omöjligheter.

Här har nyss ett förslag blifvit framställt af friherre Leijonhufvud, som i vissa delar föreföll mig tilltalande, ehuru det naturligtvis är omöjligt att efter en hastig uppläsning yttra sig derom, och andra förslag kunna ju uppgöras, grundade på principerna af »ömsesidigt erkännande af folkens lagliga rättigheter», och åstadkommandet af »brödralfolkens framtida styrka, frid och lycka».

På försvarsfrågan, som stälts och äfven står i samband med lösningen af frågan om Konungens grundlagsenliga rätt att ingå afhandlingar och förbund med främmande magter, vill jag för närvarande ej närmare inlåta mig.

Jag tror, i likhet med friherre Leijonhufvud, att om krig uppstode, innan försvarsfrågan inom Sverige och Norge fått sin lösning, den saken nog skulle reda sig, ty jag är öfvertygad om, att svenskar och norrmän äro båda lika intresserade af att ej den ena eller andra magten blifver undertryckt eller underkufvad och att man skulle skynda till hvarandras bistånd, der faran hotade. Men denna fråga, som äfven är på dagordningen, måste i sammanhang med den ministeriella lösas, och jag föreställer mig, att detta skulle kunna underlättas på det sätt, att en *likformig försvarsorganisation* genomföres i båda länderna, hvarigenom den kontingent, som skulle utgå från det ena och andra landet i händelse af krig, lättare kunde bestämmas.

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.
(Forts.)

En annau fråga, som äfven snart nog torde komma på dagordningen, är traktater med främmande stater.

Härom hyser jag den uppfattningen, att, då Sverige och Norge hafva så olika intressen i utlandet, det måhända vore riktigast om särskilda traktater emellan de respektiva länderna och utlandet upprättas. Härigenom skulle hvaradera landet kunna bevaka sina speciella intressen, och ingen kunna säga att det ena af de förenade rikena betingats fördelar på det andras bekostnad.

Den olika handelspolitik som för närvarande är herskande på ömse sidor om riksgränsen, tvingar dessutom till separattraktater med utlandet.

Under öfverläggningen för några dagar sedan rörande försvarsfrågan uttalades farhågor för förhållandena till utlandet, och äfven jag yttrade mig i detta hänseende, dervid stödjande mina åsigtter på Kongl. Maj:ts tal vid riksdagens öppnande den 19 januari detta år deruti Hans Maj:t Konungen betecknar den allmänna ställningen som fredlig och vårt förhållande till *alla* främmande magter som tillfredsställande.

Förhållandena från *utlandets* sida torde sålunda kunna betraktas såsom tillfredsställande, och det är att hoppas att ingenting från *vår* sida skall störa detta goda förhållande. Men i fråga om unionen med Norge, som likväl måste anses vara vår styrka, kan faran vara verkligen stor, om man icke, såsom Hans Maj:t Konungen yttrade den 17 januari, söker »undanrödja allt, som skulle kunna framkalla misstroende och misshälligheter emellan brödralfolken».

Ett gammalt latinskt ordspråk säger: »divide et impera». Men icke blefve det hvarken Sverige eller Norge, eller de, som, i likhet med mig, skatta unionen högt, som skulle vinna på om detta ordspråk blefve sanning, utan de båda förenade rikenas och unionens fiender.

Jag hyser för min del visserligen icke någon fruktan för att den draksådd, som under årtal från vissa håll utsåts genom nationella förolämpningar, barnsliga småaktigheter och lumpna insinuationer för att åstadkomma den hatade unionens upplösning, skall bära någon frukt, ty lyckligtvis finnes å båda sidor om Kölen en betryggande majoritet af lugnt tänkande folk, som inser unionens

Ifrågasatt äns- stora fördelar så väl för Sverige som Norge, ej blott i kommersielt, aring af § 5 i utan fastmer i politiskt afseende, om den högsint uppfattas, och som riksakten. icke låter hänföra sig af obetänksamma yttranden, utan nog skall (Forts.) veta att förekomma hvarje störande rubbning i den förening emellan de skandinaviska brödrafolken, hvilken nu egt bestånd i öfver tre fjerdedels sekel.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan om afslag på Kongl. Maj:ts proposition.

Hans excellens herr statsministern friherre Åkerhielm: Kännedom om det af Andra Kammaren i den nu föredragna frågan fattade beslut torde redan hafva hunnit till här närvarande ledamöter af denna kammare. Detta Andra Kammarens beslut gör det för mig lämpligast att redan nu yttra mig och, derest icke något annat sedermera förefallande till annat särskildt manar, fatta mig kort och ej vidare i saken orda.

Det af vice talmannen framställda yrkandet skulle jag för min del helst hafva sett vinna anklang inom denna kammare. Ett sådant uttalande undviker att gå in på ömtåliga förhållanden, förhållanden, om hvars ytterliga ömtålighet jag i dessa dagar särskildt blifvit påmind. Men då efter vice talmannens uttalande ett yrkande af konstitutionsutskottets ordförande blifvit formuleradt, deri han på skäl, som jag från hans ståndpunkt finner helt naturliga, bestämdt framhåller utskottets motivering, så måste jag redan nu säga några ord.

Det klander, som i utskottets motivering tydligt och bestämdt framträder mot de rådslag, Konungens nuvarande rådgifvare gifvit, och som vållat att från svensk sida handen så broderligt räckts till Norge, det klandret kan jag för min del ej finna fullt berättigadt. Jag hyser fastmer den uppfattningen, att, om än ett afslag på den räckta handen, oväntadt nog, mött från Norges sida, vi svenskar dock, huru vi än vilja i ett eller annat hänseende annorlunda tänka oss lösningen än den nu erbjudna, dock icke borde genom en allt för skarp motivering taga bort tillfället för begagnande äfven af denna enkla, praktiska och såsom jag tror icke annat än fullkomligt broderliga och rigtiga lösning.

Jag säger alltså: Ett bifall till utskottets motivering skulle vara ett uttalande från Första Kammaren mot den väg, hvarpå man nu sökt att tillmötesgå norrmännen och finna ett aftal emellan de båda folken. Härtill lägger jag, att jag ej finner den af utskottet antydda nya vägen så synnerligen praktisk. Det komme nog att kräfva tunga och allvarliga former för att finna den granskning en utrikesminister, som det ena året är norrman, det andra svensk, skulle vara underkastad; sammansättningen af en delegation från de båda folken torde blifva svårt att öfverenskomma om, och arbetet för en revisionskomité torde blifva ganska långvarigt.

Af alla dessa skäl hyser jag för min del tvekan om den antydda

vägen kan vara bättre och riktigare än den, som jag trott att man borde gå. Men visst är i alla händelser, att den antydda vägen är ännu endast *antydd*, och konstitutionsutskottet må visserligen få väga tungt, äfven enligt min uppfattning, såsom granskande och pröfvande, men icke väger det tungt nog för att jag, för min del, skulle tro, att det redan kan föreligga skäl för Första Kammaren att nu genom ett bestämdt godkännande af denna motivering hafva för något längre tid fastläst *en* åsigt och undanskjutit *en annan*.

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.

(Forts.)

Jag förstår mer än väl deremot, att det enda *yrkande*, som man kan framställa under vårt svenska nuvarande statskick, hvilket icke känner något uppskof med behandlingen af en fråga af denna art från en riksdag till en annan, måste vara ett yrkande om afslag å Kongl. Maj:ts förslag, men jag tror, att detta yrkande om afslag kan långt bättre, klokare och enklare motiveras, om man helt kort och godt gör det på sätt vice talmannen föreslagit.

För min del har jag värdsamt för kammaren velat hafva uttaladt, att *jag* hyser den uppfattning, som framgår af hvad jag nu yttrat.

Herr Björnstjerna: Sedan denna kongl. proposition, som jag, och förmodligen de flesta af oss, förestält oss skulle blifva med stor tillfredsställelse mottagen i Norge, likväl ej der lyckats vinna stortingets bifall, föreställer jag mig att det bästa är, att vi, på samma sätt som Andra Kammaren, icke inlåta oss i någon vidare diskussion öfver hvad som skulle vara önskligt eller icke önskligt. Från en sådan diskussion komme otvifvelaktigt åtskilligt att missförstås eller illa upptagas på det ena eller andra hållet.

Jag skall därför inskränka mig till att äfven biträda vice talmannens förslag, att Kongl. Maj:ts proposition måtte utan någon vidare motivering afslås.

Herr Forssell: I likhet med den siste ärade talaren anser äfven jag, att det hade varit bäst om ingenting annat i kammaren yttrats eller förklarats, än det som vice talmannen nyss föreslagit. Men sedan utskottets ordförande omedelbart efter honom uppträdde och yrkat, under åberopande af utskottets motivering, bifall till hvad utskottet föreslagit, och denna proposition naturligtvis kommer att ställas mot den af vice talmannen föreslagna, så är det klart, att förhållandena något förändrats. Om kammaren afslår vice talmannens förslag och bifaller hvad konstitutionsutskottets ordförande sålunda yrkat, skall den naturligtvis anses hafva derigenom bifallit och instämt uti utskottets motivering och grunder för ett afslag.

Ett sådant förhållande framkallar å min sida först och främst den anmärkningen, att utskottets motivering är öfverflödigt innehållsrik. Om utskottet hade inskränkt sig till några klart formulerade punkter till program för de sväfvande frågornas lösning, så hade man ju kunnat

*Ifrågasatt äntänka sig, att denna kammare efter moget öfvervägande lemnat bifall
dring af § 5 i till en sådan motivering och dermed förvandlat utskottets förslag
riksakten. till ett politiskt aktstycke. Men de 8 sidorna i detta betänkande
(Forts.) innehålla derutöfver en mängd historiska deduktioner och statsrättsliga påståenden af mycket stridig art. Det finnes stycken der, om hvilka lärde män skulle kunna skrifva volymer både till angrepp och försvar, och andra, hvilka skulle kunna gifva politiska advokater på båda sidor om Kölen ämne till tioåriga processer. Jag hemställer, huruvida det kan vara rätt och klokt, att kammaren genom ett instämmande i sådan motivering på förhand gifver sitt bifall till yrkanden och påståenden af denna art. Nej, det vore först och främst alldeles onödigt att så handla; det skulle vidare stämma illa öfverens med det förhållandet, att kammarens ledamöter, upptagna, såsom de nu varit, under den korta tiden af två dagar, omöjligen kunnat sätta sig in i de historiska och statsrättsliga frågor, som här blifvit berörda. Det tillhör slutligen allra minst denna kammare att »jurare in verba magistris», eller att blindt lita på den ene professorsn läror, då många andra professorer och advokater först borde få afgifva sina påståenden.*

För det andra, och efter det nu är fråga om motiveringen, ber jag för min del att få uttala den öfvertygelsen, att utskottets mot den kongl. propositionen rigtade formella anmärkningar icke äro befogade.

Den första af dessa anmärkningar, på sidan 13, förfaller fullkomligt för den, som vet att Kongl. Maj:t eger mer än en utväg för att afhjelpa de svårigheter, som kunna uppstå vid tillfälligt förfall för en norsk statsrådsledamot.

Den andra anmärkningen synes mig bero på en så konstlad och onaturlig tolkning af paragrafens bestämmelser, att den knappt borde hafva framkommit.

Den tredje och viktigaste anmärkningen är, märkligt nog, fullkomligt oförenlig med de påståenden, som utskottet sjelft i slutet af sitt betänkande på det bestämdaste framställer. Det är ett stort fel, menar utskottet, att Kongl. Maj:ts proposition lemnar frågan om utrikesministrernas nationalitet oafgjord och öppen. Hvarför är det ett så stort fel? Jo, säger utskottet, först och främst, och motiverar det utförligt, därför att sådan obestämdhet strider mot det påstående, som gjordes af 1886 års svenska regering. Liksom om hvad 1886 års svenska regering påstått och yttrat i nationella eller internationella frågor skulle vara för all framtid bestämmande och särskildt bestämmande just för denna kammares majoritet!? Det är också ett fel, säger utskottet, att norska stortinget och norska regeringen åren 1886 och 1890 ansett det vara af yttersta vigt att denna fråga hålles öppen, därför att de visat sig dermed belåtna. Likasom om det vore ett fel vid en öfverenskommelse, att den ena parten är belåten med hvad öfverenskommelsen innehåller!? Att norske män ansett det vara af vigt, att frågan om utrikesministrernas nationalitet

hålles i riksakten öppen och oafgjord, det borde dock icke kunna förvåna eller förskräcka någon och allra minst 1891 års konstitutionsutskott. Ty hvad är det väl för en möjlighet, som derigenom är lemnad öppen? Jo, helt enkelt den möjligheten, att utrikesministern må »kunna vara lika väl norrman som svensk»; och hvem är det, som har för oss uppstått *det* framtidsperspektivet? Jo, 1891 års konstitutionsutskott i detta nu föredragna betänkande!

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.
(Forts.)

Det är sant, konstitutionsutskottet har för en sådan anordning uppstått vissa vilkor. Men, herr talman, det kongl. förslaget lemnar öppen icke blott frågan om utrikesministerns nationalitet, utan äfven frågan om vilkoren för att utrikesministern må kunna vara af vare sig svensk eller norsk nationalitet. Det kongl. förslaget innehåller ju och uttrycker, rörande utrikesministerns nationalitet, ingenting mer och ingenting mindre än hvad som redan förut i riksakten förekommer. Den tystnad det iakttaget i denna punkt, innebär ostridigt intet annat, än att riksaktens bestämmelser hädanefter som hittills ej lägga något hinder i vägen för att utrikesministerplatsen må kunna besättas med en norrman *eller* en svensk man, om nemligen eller när det varder konstitutionellt möjligt att genomföra en sådan anordning.

Den fjerde anmärkningen slutligen synes mig Kongl. Maj:ts regering kunna taga lättare än något annat; den faller deremot tungt tillbaka på utskottet sjelft. Ty om det verkligen vore sant och rimligt, att stadgandet i riksakten om tre norska statsråds tillträde till den *ministeriella konseljen*, för *sin giltighet* kräver att motsvarande bestämmelser upptagas i den svenska regeringsformen, då vore det också ovilkorligen sant, att riksaktens *nuvarande* stadgande om tre norska statsråds tillträde till det *svenska statsrådet* för *sin giltighet* kräft en motsvarande bestämmelse i regeringsformen, en bestämmelse som der ej finnes och aldrig funnits. Då vore ju ock denna bestämmelse ogiltig och skulle hafva varit ogiltig ända sedan 1815. Jag tror ej att Första Kammaren vill taga på sitt ansvar sanktionerandet af denna nya teori och dermed afgifva en ogiltighetsförklaring mot sjelfva unionsdokumentet.

Slutligen, herr talman, kommer jag till utskottets program för unionsfrågornas lösning, ett program som utskottet ju har uppgjort med hänsyn till nödvändigheten att *på en gång* undanröjda allt, som skulle kunna »framkalla misstroende och misshälligheter emellan brödrafolken och försvaga föreningen», såsom Hans Maj:t Konungen yttrade i statsrådet den 17 januari 1891. Utskottet har vid detta programs uppgörande tydligen utgått från den åsigt, att den svenska Riksdagen bör uttala sig *nu* genast om unionsförhållandenas utveckling och göra det så, att brödrafolken veta hvad de hafva att vänta. Utskottet anser, att »en vidt utbredd mening i Sverige »fordrar», att ändringar i bestämmelserna om Norges ställning till den yttre politikens ledning endast kunna medgifvas i sammanhang med stadganden om Norges deltagande i det gemensamma försvaret». Ut-

Ifrågasatt *än* skottet vet och erkänner vidare, att man nu »i Norge temligen all-
 dring af § 5 i mänt hyser den uppfattning», att den nyssnämnda svenska åsigten
 riksakten. skulle »innebära en kränkning af de rättigheter, som vid unionens
 (Forts.) stiftande blefvo Norge tillförsäkrade». Af denna antagonism anser
 utskottet det vara en nödvändig följd, att man, just för misshällig-
 heternas undanrödjande, å svensk sida skarpt betonar den uppfattning,
 som är motsatt den allmänt norska.

Häruti må nu utskottet vara i *sin* goda rätt. Det bör ock
 billigtvis från begge sidor erkännas, att utskottet visat sig synner-
 ligen fördomsfritt i sin uppfattning af unionsförhållandena. Det har
 frångått den ensidigt svenska ståndpunkten. Det har erbjudit de
 utrikes ärendenas styrelse under en gemensam minister såsom en
 unioniel institution.

Skada blott att utskottet i fråga om denna unioniella institutions
 oundgängliga vilkor — dess konstitutionella ställning — har stannat
 vid en allzänt hållen fras: »under gemensam konstitutionel ansvarig-
 het». Ja, ett gemensamt konstitutionelt ansvar för en gemensam
 unionel utrikesminister, det är just det problem, som nu under år-
 tionden har brytt statsmäns och statsrättslärares hjernor i de båda
 skandinaviska rikena, och som genom utskottet icke har blifvit fördt
 ett enda steg närmare sin lösning. Ingen konst att tala om den
 konstitutionella ansvarigheten! Konsten är att säga, huru denna
 ansvarighet skall förverkligas. Men om nu den svenska Riksdagen
 eller denna kammare vill på allvar yttra ett ord i denna högvigtiga
 fråga, då synes det mig, att dess ovilkorliga skyldighet är att ut-
 säga eller åtminstone antyda, huru vida och i hvilken mån den svenska
 Riksdagen kan vara villig att öfverlåta sitt inflytande på utrikes-
 ärendena å en annan representation eller dela detta inflytande med
 den norska representationen. Sker icke detta, är hela utlåtandet,
 enligt min mening, snarare af den beskaffenhet, att det blott gifver
 anledning till nya misshälligheter och nya tvister. Redan detta är
 en stor brist i utskottets program.

Men ännu värre är det med utskottets program i försvarspunkten.
 Utskottet säger, att ingen rubbning skall ske i grundsatsen att de
 båda länderna »skola i fråga om inre angelägenheter vara fullt sjelf-
 ständiga i förhållande till hvarandra, medan de i fråga om förhål-
 landena till främmande magter utgöra en organisk enhet med gemen-
 samt försvar och gemensam styrelse». Frasen är något dunkel. Man
 frågar sig: är det meningen, att försvaret skall vara gemensamt så,
 att de båda arméerna och de båda flottorna skola utgöra *en* armé
 och *en* flotta under en gemensam krigsstyrelse? Ar detta utskottets
 mening, är densamma otvifvelaktigt i sig sjelf förträfflig. Ja, den
 är också — det tror jag ingen skall bestrida — fullt utförbar ur
 militärisk och administrativ synpunkt. Men ur politisk synpunkt?
 Det är hufvudfrågan. Hvarje arméorganisation förutsätter manskap
 och penningar, och i vår tid förutsättes för erhållande af manskap
 och penningar — lagstiftning och bevillning. Då framställer sig

den frågan: huru skall man ställa till så, att till denna gemensamma arméorganisation må kunna skaffas manskap och penningar af de båda folken? Jo, svarar utskottet, derigenom att de ömsesidiga skyldigheterna bestämmas — i föreningsfördraget.

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.

(Forts.)

Äfven här har utskottet lemnat detaljerna åt en blifvande undersökning, men det hade må hända varit bäst om utskottet grundligt öfvervägt ämnet, innan det nedskref denna punkt. Ty, herr talman, med en manskapssiffra allena är man icke betjenad i ett dylikt föreningsfördrag. Femtiotusen öfveråriga eller underåriga soldater betyda icke detsamma som femtiotusen man i bästa krigsåldern. Femtiotusen man med 42 dagars öfning äro icke att jemföra med femtiotusen man med ett års öfning. Femtiotusen man med starka kadrer äro långt ifrån detsamma som femtiotusen man med svaga eller inga kadrer. Och femtiotusen man med dålig träng och dåligt artilleri äro långt underlägsna femtiotusen man med fullt tidsenlig utrustning.

Häraf är det klart, att om i föreningsfördraget utsättes allenast en siffra för hvardera statens manskapsstyrka, så är just gärdet öppnad för allsköns misshälligheter och missförstånd. Har man förut å någondera sidan hyst benägenhet, eller tyckt sig hafva anledning till misstro mot brödrafolkets vilja eller förmåga att uppfylla sin eventuella, men obestämda försvarsskyldighet, skall naturligtvis, sedan skyldigheten blifvit kontraktensligt, men ytterst ofullständigt bestämd, misstroendet få ännu större anledning att spörja och pröfva, huruvida den bestämda kontingenten utgöres med full valuta eller icke. Nej, vill man genom föreningsfördragets bestämmelser verkligen ernå det, som utskottet ju anser vara det viktigaste af allt — fullständig och slutlig uppgörelse af alla misshälligheter* och tvister, då måste man i detta föreningsfördrag intaga mycket noggranna bestämmelser rörande försvarskrafternas kvalitet, om försvarstruppernas åldersmätt, öfningsmätt, kadrer och utrustning. Men sådana bestämmelser innebära åter en inskränkning i båda representationernas sjelfständiga rätt till lagstiftning och bevilning för försvaret.

Nå väl, en sådan inskränkning är ju åtminstone tänkbar. Med mycket god vilja låter den sig genomföras. Men nu kommer härtill, att föreningsfördraget ju måste vara uppgjort för all framtid, dels därför att vi naturligtvis icke böra utbyta det nuvarande uppsägbara unionsfördraget mot ett, som skulle gå på uppsägning hvart tionde eller tjugonde år, dels ock därför, att vi för den kära fridens skull måste undvika periodvis återkommande nya uppgörelser. Men skall föreningsfördraget vara på en gång detaljeradt och gälla för all framtid, så frågar jag: huru skola då dess detaljerade bestämmelser vara affattade? Hvilket militäriskt snille skall uppgöra dem så, att de motsvara en oberäknelig framtids och de oupphörligt sig utvecklande militära institutionernas kraf? Svaret blir, herr talman, så vidt jag förstår, att en militärorganisation för båda rikena, grundad på bestämmelser i ett föreningsfördrag, är — så vida man vill vidhålla den af utskottet starkt framhållna uppgiften: att för framtiden

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten. (Forts.) förekomma unionella misshälligheter — den är helt enkelt utförbar. Men att såsom vilkor för unionella uppgörelser, hvilka man förklarar högst önskvärda, uppställa ett vilkor, som är utförbart — det är icke en lofvärd politik. De, som styrka den svenska Riksdagens kamrar att uppställa sådana vilkor för uppgörelsen, de synas mig handla icke mycket bättre än de norske män, hvilka vilja öfvertala norska stortinget att såsom vilkor för unionel uppgörelse fordra en *omöjlighet*: de två utrikesministrarne.

Man befrämjar genom dylik affattning af underhandlingens vilkor icke sänjan inom unionen. Man befäster med sådana vilkor icke sin egen ställning. Men man utsätter sig från tänkande unionsvänners sida för den berättigade föreställningen, att vilkoren hafva tillkommit för att icke allt för mycket underlätta uppgörelsen.

Härmed vill jag icke hafva sagt, att en gemensam försvarsorganisation för Sverige och Norge skulle vara omöjlig och utförbar. Långt derifrån. För mig har densamma såsom ett framtida mål något högst tilltalande. Och jag förmodar, att en hvar, som ur fackmannens synpunkt uppfattar denna fråga, måste obetingadt säga, att en sådan försvarsorganisation bör vara vårt gemensamma mål. Men vi måste se saken sådan den är. Vilket för att uppnå detta mål är icke skyldigheternas bestämmande i ett föreningsfördrag, utan helt enkelt öfverflyttande på en unioniel representation af svenska Riksdagens och norska stortingets lagstiftnings- och bevillningsrätt i hvad de afse försvaret.

En sådan unionstanke — visserligen måste den lifligt tilltala lifliga sinnen. Vore det nu fråga om att fatta resolutioner på ett studentmöte, kunde det ju hända, att sinnena förenades om dess godkännande. Men att den för närvarande icke har utsigt till bifall i svenska riksdagen, det anser jag vara till öfverflöd ådagalagdt af det enkla förhållande, att konstitutionsutskottet, som dock är så starkt och så radikalt unionielt i sina önskningar, icke vågat draga fram för Riksdagen den nödvändiga förutsättningen för dess egna slutsatser. Nej, mine herrar, förhållandet är nog sådant, att just när denna tanke på en unioniel representation allvarligt pröfvas ur rent *svensk* synpunkt, skall man nödgas erkänna att den svenska Riksdagens kamrar ännu icke äro mogna för löftet att afstå sina lagstiftnings- och bevillningsrättigheter till en unioniel representation, om hvars sammansättning och beskaffenhet de ännu icke hafva någon föreställning. Och de, som hafva kännedom om stämningar och tycken på andra sidan Kölen, lära nog vitsorda, att, om i en framtid ett dylikt förslag skulle kunna vinna någon utsigt till framgång, skulle framgången bero derpå, att insigten om dess befogenhet vaknat och initiativet till dess förverkligande tagits från den sidan.

Med hänsyn till hvad jag nu anfört, kan jag, herr talman, för min del omöjligen lemna min röst för en proposition, som afser att hänvisa till utskottets motivering och grunder. Jag anser också alldeles öfverflödigt att påkalla något kammarens ogillande af dessa

motiv och grunder. Bäst är att kammaren derom i sitt beslut talar så litet som möjligt. Jag tillåter mig därför att instämma i vice talmannens yrkande.

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.

(Forts.)

Herr Adelsköld: Då jag för en stund sedan tog mig friheten förorda bifall till konstitutionsutskottets hemställan om afslag på Kongl. Maj:ts proposition, var det naturligtvis under förutsättning, att detta icke hade något att göra med utskottets motivering, utan endast gälde afslag å Kongl. Maj:ts proposition; men sedan hans excellens herr statsministern antydt, att ett bifall till utskottets framställning skulle innebära ett gillande af utskottets motivering och man efter hans excellens uppträdande skulle kunna tolka ett afslag på Kongl. Maj:ts proposition såsom ett förtroendevotum för regeringen, vill jag tillkännagifva, att, då jag icke kan instämma, hvarken med utskottet i dess motivering eller kan gilla Kongl. Maj:ts proposition, utan önskar frågan öppen, så öppen som möjligt, så att nya underhandlingar om de ministeriella ärendenas behandling m. m. må kunna upptagas i annan form än nu varit i fråga, får jag — sans façon — yrka afslag på allt sammans, så väl konstitutionsutskottets motivering som Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Alin: Med anledning af den näst siste talarens yttrande skall jag anhålla att för en stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Den ärade talaren tycktes hafva något missuppfattat det yrkande, som gjordes af konstitutionsutskottets ordförande. Han tycktes hafva uppfattat det så, att det, likasom vice talmannens förslag, innehöll en motivering, om hvilken kammaren skulle direkt besluta. Detta är ett misstag, om hvilket jag anhåller att få upplysa den ärade talaren. Det yrkande utskottets ordförande framställde var helt enkelt det vanliga yrkandet, då ett utskottsbetänkande förekommer och det är fråga om att besluta om hvad utskottet hemställt, nemligen att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan. Men den som framställer ett sådant yrkande är naturligtvis skyldig angifva skälen, hvarför han framställer det, och likasom t. ex. herr Adelsköld angifvit sina skäl, har konstitutionsutskottets ordförande angifvit sina. Och om kammaren antager det förslag han framställt, har kammaren endast förfarit på vanligt sätt, nemligen det att utan att *direkt* uttala sig om motiveringen bifalla utskottets hemställan.

Hvad vidare angår den ärade talarens kritik af utskottets utlåtande, så tycktes den gifva till känna, att det icke fann mycket behag för honom. Han antydde åtskilliga saker. Han nämnde, att betänkandet var öfverflödigt vidlyftigt. Ja, hvad det beträffar, så har jag från annat håll hört den anmärkningen, att det skulle vara allt för knapphändigt. Han talade om, huru den ene professorns

*Ifrågasatt an-
dring af § 5 i
riksakten.
(Forts.)*

lära skulle fått sitt uttryck i detta betänkande, likasom en annan professors eller advokats lära skulle kunna få sitt uttryck i ett annat, och nämnde något om »jurare in verba magistris». Jag tror, att Riksdagens konstitutionsutskott kan göra anspråk på att bestå af allvarliga och tänkande män, som icke — och minst i ett dylikt fall — följa regeln »jurare in verba magistris». Och jag tror, att det funnits så mycket mindre skäl för den ärade talaren att komma med en dylik insinuation, som det redan af en af de betänkandet åtföljande reservationerna fullväl kan synas, att frågan undergått vederbörlig pröfning inom utskottet, och att inom dess minoritet funnits åtminstone en person, som icke blott särskildt studerat dessa saker, utan tillika egt synnerligen god vilja att nagelfara hvad utskottet anfört i sin motivering.

Hvad angår den ärade talarens yttranden i öfrigt, så nämnde han först, att han fann konstitutionsutskottets formella anmärkning- ningar obefogade. Dessa anmärkningar sammanfalla, såsom utskot- tet påpekat, delvis med dem, som af svenska statsrådet 1886 fram- ställdes mot det då af norska regeringen framlagda förslaget. Den ärade talaren framhöll med afseende på dessa anmärkningar särskildt, att den anmärkning, enligt hvilken bestämmelsen, att ovilkorligen tre norska statsråd skola vara närvarande i den ministeriella konsel- jen, kan välla svårigheter, icke vore af synnerlig betydelse, allden- stund Konungen skulle ega medel i sin hand att lätteligen afhjelpa dessa svårigheter. Då dessa svårigheter föranledde svenska stats- rådet att vid förhandlingarna angående det nyssnämnda förslaget af 1886 deremot rigta samma anmärkning, som af konstitutionsutskot- tet blifvit framställt mot det nu föreliggande förslaget, så måste det vara efter den tiden, som de af den ärade talaren antydda medlen till deras afhjelpande blifvit upptäckta. För den händelse de skulle förefinnas i det nu framlagda förslaget, så måste det vara i den be- stämmelse, i kraft hvaraf ministeriella ärenden i följd af Konungens särskilda beslut kunna behandlas i statsråd. Jag hemställer dock, huruvida det är för att afhjelpa bristfälliga bestämmelser i fråga om den ministeriella konseljens sammansättning, som förslaget gifver Konungen rätt att fatta ett beslut af ifrågavarande beskaffenhet?

Hvad vidare angår den utskottets anmärkning mot det kongl. förslaget, att det lemnade frågan om utrikesministerns nationa- litet oafgjord, fann den ärade talaren, om jag minnes hans ord rätt, att den anmärkningen återfölla på utskottet sjelft. Det är mig verkligen obegripligt, huru något dylikt kan sägas. En sak är att i föreningsakten bestämma, att utrikesministern kan vara antingen svensk eller norrman, en annan sak är att i riksakten lemna rum för någon tvetydighet i afseende på frågan, huruvida han kan vara det ena eller det andra. Denna tvetydighet i § 5 är, om man granskar de förhandlingar, ur hvilka nu ifrågavarande förslag framgått, på- taglig. Såsom herrarne erinra sig, förutsattes i riksakten klart och tydligt, att utrikesministern skall vara svensk. Detta har fått sitt

uttryck i 7 paragrafen riksakten, i hvilken bestämmes om interimisregeringens sammansättning, och hvilken paragraf ursprungligen lydte så, att de tio svenska ledamöterna af interimisregeringen skulle utgöras af de båda statsministrarne, hofkansleren, sex statsråd och en statssekreterare. Sedan bestämdes i ett följande moment, att hofkansleren skulle föredraga de diplomatiska ärendena i denna regering, en bestämmelse som kom in på yrkande af stortinget och påtagligen under intryck af stortingets uppfattning af det normala förhållandet, nemligen att utrikesministern skulle vara svensk och således en svensk man föredraga de diplomatiska ärendena under sådana tider, då ingen interimisregering behöfdes. Detta klara och bestämda förhållande har något skymts bort genom den formella ändring af riksakten, som egt rum i följd af förändringen i svenska statsrådets organisation 1840, men med afseende å verkliga förhållandet har ingenting förändrats. Trots detta har man nu emellertid från norsk sida påstått, att i riksakten icke finnes någon rättslig grund för utrikesministerns svenska nationalitet, utan att frågan om denne embetsmans rättsliga nationalitet är en öppen fråga, och det har särskildt framhållits i norska stortinget under behandlingen af nu ifrågavarande förslag, att detta förslag, genom att, på sätt det gör, hålla nämnda fråga öppen, vore ej blott lika bra, utan till och med bättre än det norska förslag, som af svenska statsrådet 1886 ogillades och som svenska statsrådet då fann det vara en oafvislig pligt att ogilla *derför*, att det lemnade denna fråga öppen.

Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.
(Forts.)

Jag vill hemställa, huruvida det kan bidra till en god utveckling af förhållandet mellan de båda folken, att man i riksakten intager en bestämmelse, som är tvetydig och om hvars betydelse redan vid dess tillkomst olika meningar gjort sig gällande. Denna tvetydighet skulle här vara så mycket betänkligare, som med den föreslagna förändringen af 5 paragrafen riksakten icke sammanbundits förändring jemväl af 7 paragrafen, utan då det i den senare heter »statsministern för utrikes ärendena», skulle det i 5 paragrafen talas om »ministern för utrikes ärendena», och således skulle med afseende på detta embetes innehafvare i riksakten finnas två olika benämningar, hvilket visserligen icke kan bidra till främja tydligheten.

Vidare har den ärade talaren mot utskottets motivering framställt en annan anmärkning af den beskaffenhet, att det förefaller mig obegripligt, att den här kunnat framställas. Han tycktes utgå derifrån, att man genom att ändra riksakten skulle kunna genomföra snart sagt hvilken förändring som helst i regeringsformen, alldenstund riksakten skulle ega vitsord framför regeringsformen. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på huru förhållandet i verkligheten är.

Frågan om riksaktens förhållande till de särskilda ländernas grundlagar är klar och tydlig. Jag skall be att få citera ett yt-

Ifrågasatt *än- rande i denna fråga af en känd statsrättslärare, professor Rydin,*
dring af § 5 i som synes mig hafva klarerat saken fullständigt. Han säger:
 riksakten.

(Forts.)

»Betraktad i sitt förhållande till hvardera landets särskilda konstitutionella rätt, befinnes riksakten på en gång öfverordnad och sidoordnad de särskilda rikenas grundlagar. Den är öfverordnad så till vida, som densamma, såsom angående båda rikena och stäld under bådas samfälda lagstiftande magt, eger giltighet framför de särskilda grundlagarne, så att hvarhelst någon stridighet skulle förekomma emellan ett grundlagsbud och ett riksaktsstadgande, det sistnämnda erkännes såsom gällande; men å andra sidan, der ej detta är fallet, är den endast sidoordnad, så att i öfrigt allt, hvad i hvardera rikets särskilda grundlagar stadgas om folkens särskilda konstitutionella rättigheter, förblir i orubbad kraft jemte riksaktens gemensamhetsbestämmelser. Riksaktens giltighetsfer kan därför sägas på en gång begränsa och begränsas af de särskilda grundlagarnes. Detta förhållande innebär vissa nödvändiga följder. Först och främst kan åt *ingen ändring* af riksakten tillerkännas giltighet, som kommer i strid med någon bestämmelse i någotdera landets grundlag, hvilket är så mycket nödvändigare att iakttaga, hvad Sverige beträffar, som beslut om riksaktens ändring kan afgöras vid samma riksdag de väckas, utan att, likt grundlagsförslag, behöfva uppskjutas till en följande.»

Om riksakten i sin nuvarande lydelse kommer i kollision med regeringsformen gäller riksakten; men man kan icke endast genom införande af en eller flera nya bestämmelser i riksakten ändra någon bestämmelse i regeringsformen. — Till hvilka orimliga konsekvenser skulle icke en sådan lära, som den ärade talarens, leda! Genom att i riksakten bestämma, att utrikesministern skulle kunna vara norrmän, skulle man utan vidare kunna förändra svenska regeringsformens stadgande om denne embetsmans nationalitet! — Den nu berörda anmärkningen mot utskottets utlåtande förefaller mig således vara om möjligt ännu mera obefogad än den, som näst förut berördes.

Hvad angår det program, som utskottet uppställt för den blifvande revisionen, är det, som herrarne finna, hållet i allmänna ordalag. Der äro endast uttalade vissa hufvudgrundsatsar. Det kan därför lemna utrymme för mycken kritik, om man tänker sig, att det eller det skall förstås endast med den eller den tillämpningen; men gent emot en dylik kritik kan åter framhållas, att man kan tänka sig en annan tillämpning af de uttalade grundsatserna än den, mot hvilken kritiken vändt sig. Det har icke kunnat vara utskottets uppgift att utarbete ett detaljeradt program, utan utskottet har endast bort angifva de hufvudgrunder, från hvilka det anser, att en blifvande revision bör utgå. Att till dessa hör, att de ömsesidiga skyldigheterna i afseende å det gemensamma försvaret skola bestämmas i föreningsakten, synes ej med fog kunna utgöra föremål för någon anmärkning. Beträffande den anmärkta svårigheten i

fråga om sättet att stadga dessa skyldigheter, vill jag hänvisa till *Ifrågasatt ändring af § 5 i riksakten.* t. ex. det sätt, hvarpå den sista unionskomitén sökte lösa frågan. Vidare framhåller utskottet, att man bör gå Norge så till mötes, att utrikesministersemetet blir unionelt och kan beklädas lika väl af en norrman som af en svensk, hvarmed naturligtvis måste följa gemensam ansvarighet. Huru denna grundsats om den gemensamma ansvarigheten skall tillämpas, har utskottet ej bort utveckla. Olika sätt för dess tillämpning kunna naturligtvis finnas. Och slutligen har utskottet framhållit, att alla unionella konstitutionella bestämmelser böra intagas i föreningsakten, så att det icke skall kunna ens sättas i fråga, att etdera landet skall genom någon ensidig förändring i sin grundlag kunna ändra de unionella bestämmelserna. Jemte detta har utskottet betonat, att vid den ifrågasatta revisionen naturligtvis *ingen rubbning* bör ske i den grundsatsen, att de båda rikena skola vara fullt sjelfständiga i afseende å *inre* angelägenheter, men med afseende å *yttre* förhållanden utgöra en organisk enhet med gemensamt försvar och gemensam styrelse. Detta är hvad utskottet har sagt.

Den ärade talaren framhöll, att det skulle vara synnerligen svårt att få en uppgörelse till stånd, om man sammanhölle frågan om rikenas bidrag till det gemensamma försvaret med frågan om deras andel i inflytandet på den yttre politiken, och han syntes till och med vilja antyda, att det vore *i afsigt att försvåra* en uppgörelse, som utskottet förklarar sig anse dessa frågor böra sammanhållas. Från en en dylik afsigt tar jag utskottet fritt, och den ärade talaren borde verkligen icke hafva kommit fram med en antydning af denna beskaffenhet.

Hvad för öfrigt angår den ärade talarens kritik, så tycktes han finna utskottets utlåtande synnerligen oförståndigt. Ja, utskottet får finna sig i att ej röna den ärade talarens gillande. Det får trösta sig dermed att, enligt hvad jag tror mig veta, grånade statsmän funnit hvad utskottet yttrat så tillfredsställande, att de icke haft något att deremot invända, och kanske omdömet af män, som grånat i statsmannavärf, kan något uppväga omdömet af den ärade statsman, mot hvilken jag nu vänder mig.

Jag vill slutligen med afseende på hvad som blifvit yttradt angående utskottets betänkande säga, att jag tror att det är på tiden, att man här i Sverige öppet, klart, tydligt och tillika på ett tillmötesgående sätt säger ifrån, huru man här önskar och vill, att de unionella förhållandena skola ordnas.

Jag vill anföra ett exempel på, huru förhandlingar mellan Sverige och Norge under föregående tider ansetts böra föras. År 1814 yttrade de svenske kommissarierna till norska stortinget följande ord:

»Det gifves tillfällen, då för stora intressen äro på vågspel, att kläda sanningens språk i afmätta uttal; då allt bjuder att redeligen yttra hvad hjertat gömmer, att oförståndt tala hvad öfvertygelsen

Ifrågasatt an- besannat. Med Norges friborne söner kunna frie svenske män ej
dring af § 5 i annorlunda handla.»

riksakten.

(Forts.)

Jag vill anföra ett annat yttrande angående samma sak från en långt senare tid. Det faldes i stortinget af dess president, Steen, 1886, just i frågan om de diplomatiska ärendenas behandling, och lydte så:

»Det er kun den aabne og bestemte, men rolige Tale, der, tror jeg, kan klare Synet her, stille Lidenskaben og indgyde den Tillid og den gjensidige Agtelse for Rettigheder og Pligter, som kan danne Grundlaget for en Forening mellem frie Folk og frie Stater. En saadan Tale er det, jeg har villet, och derfor er det, jeg har ønsket disse Aktstykker oversendte fra Odelstinget til Storthinget. Jeg har anseet det som en Pligt mod Unionen ikke mindre end mod mit Fædreland.»

Ett sådant tal är det som jag anser, att utskottet fört i sin motivering. Utskottet har, så vidt jag förstår, bjudit allt hvad man från svensk sida kan bjuda för att åvägbringa ett godt förhållande med broderfolket, eller, rättare sagdt, för att aflägsna anledningtar till tvister, som möjligen eljest i framtiden kunna uppkomma. Utskottet har utvecklats sina åsigter på ett, så vidt jag förstår, klart, lugnt och hofsamtt sätt, och utskottet kan således icke erkänna, att det skulle hafva i något afseende orätt förfarit, då det på sätt som skett motiverat sin hemställan.

På grund af hvad jag nu anført får jag, herr talman, hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag i den föredragta punkten.

Herr Reuterswärd: Innan öfverläggningen förklaras afslutad, ber jag att få yttra några ord. Jag skall följa den näst siste talarrens uppmaning att så litet som möjligt tala i denna grannliga fråga. Detta råd gaf han likvisst kammaren, sedan han sjelf under ett långt anförande varit i tillfälle att till punkt och pricka klandra konstitutionsutskottets motiv och betänkande.

Jag ber att få nämna, att jag deremot vill till konstitutionsutskottet frambära min tacksamhet för de lojala och väl valda uttryck samt de åsigter, som konstitutionsutskottet har uttalat. Jag anser nemligen, att, när en Kongl. Maj:ts proposition föreligger till Riksdagens beslut och afgörande, hvarje redlig svensk man har rätt att uttala sin mening. Men, mine herrar, här har under diskussionen regeringens främste man uppträdt och lagt denna kammare på hjertat att icke sätta regeringen i en obehagligare ställning än den sannolikt gång efter annan haft, när dessa unionella förhållanden hafva varit föremål för behandling i konselj. Det är endast för denna uppmaning som jag böjer mig. Och jag vill gifva vår nuvarande regering ett förtroendevotum genom att förena mig i vice talmannens yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna punkten yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock af herr *vice talmannen*, att kammaren på grund af föreliggande förhållanden måtte besluta att, utan att ingå i vidare pröfning af det rättsliga förhållandet de båda länderna emellan, afslå Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 5 i den emellan Sverige och Norge upprättade riksakt.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr vice talmannens yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

1 och 3 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets nedannämnda, den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 44, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 7 § i jagtstadgan den 21 oktober 1864,

n:o 45, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862, och

n:o 46, i anledning af väckt motion om tillägg till 17 kap. 10 § handelsbalken,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 7 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 16, i anledning af herr Adelskölds motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande ordnandet af förhållandet mellan de bofaste och lapparne i svenska lappmarkerna. Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste.

Herr Adelsköld: Den fråga, som nu förekommer till afgörande, är visserligen icke af den storpolitiska beskaffenhet som de, af hvilka vi under sist förflutna veckan haft sådan »embarras de richesse». Det är endast en humanitetsfråga, som jag funnit mig föranlåten framlägga för kammaren, men hvars afgörande på ena eller andra sättet emellertid är af den allra högsta vikt för den utdöende folkstam, som fordom fritt ströfvade omkring i Sveriges land, innan den undanträngdes till de öde fjelltrakterna af den nu herskande stammen.

Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.

(Forts.)

Lika med alla nomader äro lapparne, hvarom här är fråga, liksom Amerikas indianer utsatta för att undanträngas af civilisationen, och de gå enligt naturens hårda lagar förr eller senare sin undergång till mötes. Men så länge de ännu finnas kvar, böra de, enligt min mening, skyddas af gällande lagar mot de våldsamheter, för hvilka de för närvarande äro utsatta i svenska lappmarkerna. Det är detta min motion om en skrifvelse till Konungen afser, och denna motion är äfven i hufvudsak tillstyrkt af det tillfälliga utskottet, af hvilket jag haft äran vara ledamot.

Jag har emellertid funnit mig föranlåten att i vissa afseenden reservera mig mot utskottets betänkande.

Denna reservation har föranledts

dels af att utskottet tillåtit sig afkorta Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Jemtland officiella skrifvelse och andra officiella handlingar och icke i betänkandet intagit länsman Linds skrifvelse till landshöfdingen i Jemtland af den 3 april detta år och Ljusnedals bruksegares af den 23 september 1890, hvilka handlingar till fullo bestyrka laglöshetstillståndet i Herjeådalen och Norrbotten och ådagalägga nödvändigheten af, att en revision företages i nu gällande lapplag, och att en undersökning bör ske i afseende å lapparnes förhållande till nybyggarne äfvensom sins emellan, samt att kraftiga åtgärder vidtages till stärfjandet, medan tid är, af oordningar inom lappmarkerna;

dels af utskottets utlåtande i allmänhet, hvilket jag ansett böra vara mera utredande;

dels och slutligen af »klämnen», icke så till vida, att jag skulle vilja reservera mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, eller mot bifall till min motion, men jag har ansett att utskottet, efter de upprörande upplysningar som kommit utskottet till handa, bort föreslå, det Kongl. Maj:t täcktes »så snart som möjligt» företaga en utredning i berörda fråga. Utskottet, som synes hafva uppfattat saken såsom mindre brådskande, har därför endast föreslagit, att Kongl. Maj:t måtte verkställa en sådan utredning och när det passade inkomma till Riksdagen med proposition i ämnet.

Under de tio år jag tjenstgjorde såsom chef för norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet hade jag ofta tillfälle att besöka de trakter, der lapparne vistas och hafva sitt tillhåll, och jag lärde temligen noga känna förhållandet mellan lapparne och de bofaste på den tiden, och under den resa, som konung Carl XV såsom kronprins-regent år 1858 företog i Norrland, hvarvid jag fick befallning medfölja i hans svit, var det äfven tillfälle att lära känna hvarjehanda förhållanden i lappmarkerna, för hvilka H. K. H. ådagalade stort intresse.

Under denna resa instälde sig allt som oftast deputationer från lapparne, klagande öfver våldsamheter och orättvis behandling från de bofastes sida.

»Ständrätt» med förhör af närvarande länsmän hölls då på platsen, och resultatet blef alltid, att landshöfdingarne erhöilo befall-

ning att anställa ytterligare undersökningar och att ordna stridigheterna mellan lapparne och de bofaste. Och efter hvad jag under en resa i lappmarkerna året derpå, på Hans Maj:ts Konungens befallning, trodde mig finna, hade detta gammaldags sätt att skipa lag och rätt ledt derhän, att förhållandet mellan lapparne och de bofaste blifvit betydligt förbättradt.

*Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)*

Sedermera uppstodo emellertid nya anledningar till oenighet mellan lapparne och nybyggarne; och med anledning deraf stiftades för några år sedan den s. k. lapplagen, afsedd att reglera förhållandet mellan nybyggarne och lapparne. Denna lag kan man väl säga i teoretiskt hänseende vara utmärkt väl hopkommen, men eger enligt min åsigt flera praktiska brister, hvilka kunna anses hafva icke så obetydligt bidragit till stridigheterna mellan lapparne och de bofaste, och är dessutom partisk till lapparnes nackdel. Så förekommer bland annat i paragraf 11 af denna lag en bestämmelse, enligt hvilken lapparne, om de bofaste icke hafva sina höhäsjor eller stackar inhägnade, äro fria från ansvar för skada, som derå göres af deras renhjordar. Detta låter ju mycket rättvist och ömsesidigt billigt; men när man vet, att dessa höhäsjor ligga milsvidt affägsna från hemmanen, långt bort i vildmarken, och att det icke är möjligt för lapparne att hindra renarne att göra skada på dessa oinhägnade höttappar, inses att missämja lätt uppkommer genom nämnda lagstadgande; och, efter de upplysningar jag inhämtat, tror jag att detta stadgande hufvudsakligen gifvit anledning till striderna mellan de bofaste och lapparne.

Under förliden sommar fäste några gamla bekanta i Norrland min uppmärksamhet på stridigheterna mellan lapparne och de bofaste, hvilka hotade med fullkomlig laglöshet och lapparnes utrotande, och under vintern, efter riksdagens början, har jag från Herjeådalen erhållit meddelanden, som gifva vid handen, att ett fullkomligt laglöshetstillstånd derstädes länge varit rådaude.

Detta gaf anledning till min motion, som af kammaren remitterats till dess tillfälliga utskott n:o 2.

När frågan första gången förekom i utskottet, beslöts att, för dess fullständiga utredning, infordra officiella rapporter från Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län, äfvensom att ordföranden i utskottet under hand skulle söka förskaffa sig underrättelser från Vesterbottens län. Sjelf framlade han i egenskap af landshöfding i Norrbotten en del handlingar och lemnade många värdefulla upplysningar i frågan.

Sådana uppgifter från Jemtland och Vesterbotten hafva till utskottet inkommit, deribland en särdeles intressant och upplysande officiel rapport från Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län. Denna rapport med bilagor har emellertid utskottet beslutat att icke intaga i sin helhet i sitt utlåtande, hvilket, som ofvan anförts, är en af anledningarna till min reservation, i ty att just det, som uti de officiella handlingarna uteslutits, är hvad som gifver den

Ang. ordnandet bästa inblicken i det laglösa förhållandet i vestra Herjeådalen med
 afförhållandet flera ställen och visar nödvändigheten af att snabba och kraftiga
 mellan lappar åtgärder vidtagas mot den eller dem, som utöfva »näfrätt i stället
 och bofaste. för lag».

(Forts.)

Då det emellertid skulle allt för länge upptaga kammarens tid att nu uppläsa denna rapport med bilagor samt andra handlingar, som inkommit till utskottet och äro särdeles upplysande, men jag anser densamma böra i protokollet intagas, för att de auktoriteter, hvilka framdeles, i händelse Riksdagen skulle bifalla utskottets hemställan, komma att behandla frågan, och andra som intressera sig för saken måtte få kännedom om förhållandena i lappmarken sådana de äro, skall jag anhålla hos herr talmannen, att dessa skrivelser jag här har i min hand — nemligen Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Jemtland underdåniga skrifvelse af den 13 april 1891 jemte bilagor litt. A, B, C och D samt lappfogden herr F. Forsströms till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbotten insända protokoll öfver sammanträde i Jukkasjärvi den 14 april 1890 litt. E — må i sin helhet få intagas såsom bilagor i dagens protokoll.

Vid genomläsandet af dessa handlingar *i sin helhet*, och de »transsumter» utskottet behagat meddela kammaren, får man en olika uppfattning om »ställningar och förhållanden».

Af dessa officiella handlingar och privata meddelanden af fullt trovärdiga personer, som kommit mig till handa, framgår att egentliga sätet för de mest upprörande laglösheterna och våldsamheterna mot lapparne är Ljusnedals bruks område (uppgående till en areal af 5 qvadratmil) i vestra Herjeådalen, men att äfven i andra delar af Jemtlands län, i Lycksele socken af Vesterbotten samt i vissa delar af Norrbottens län nedskjutning massvis af renar, renhjordarnes skingrande genom den bofasta befolkningens hundar samt andra våldsamheter under senare tider begåtts i större skala än förut mot lapparne, hufvudsakligen af hämnd derför att renar skadat de bofastes höhälsor, stackar och betesmarker, men äfven för att stjäla renar, detta sistnämnda företrädesvis i Norrbotten, der »talrika och planmessigt bedrifna renstölder förekomma af sådana, som derpå grundat sitt uppehälle».

Obekant med resultatet, vill jag ej yttra mig om huruvida de kraftåtgärder Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtland ansett sig lagligen berättigad vidtaga för att upprätthålla lagens helgd mot den eller dem, som vågat uppenbart och »brutalt» trotsa densamma, kunna anses tillfylltestgörande. Äro de det icke, så visar det att lagen är felaktig eller medlen för dess tillämpning ofullständiga och otillräckliga.

Detta senare synes vara ådagalagdt af lappfogden i Norrbotten, herr Forsströms, rapport till Kongl. Maj:ts befallningshafvande af den 10 december 1885, deruti han säger:

»Jag bestormas oupphörligt af de redbara lapparne med frågan om ej någon lag angående renmärken är att förvänta, men har ej,

kunnat ingifva dem någon stor förhoppning, ehuru det nog vore önskligt, att någon lag kunde tillkomma, medan ärliga lappar ännu hafva kvar några renar; ty stor fara är för handen, att dessa lappar snart blifva fattighjon allesamman. Om lapparne under sitt stränga men nära fruktlösa arbete med renarnes bevakning för tjufvarne skulle i afvaktan på lagen förlora tålmodet och sjelfve på ett radikalt sätt skaffa sig rätt, är just ej att undra på. Röster hafva nemligen börjat höjas för, att det blifver nödigt tillgripa enahanda åtgärder, som för cirka 60 år sedan i ett par fall här i socknen användes — att nedskjuta tjufvarne. Jag vill dock hoppas att något sådant ej inträffar, oaktadt förbittringen och hopplösheten hos somliga är ytterligt stor. Det är ej nu lämpligt att nedskrifva de reflektioner, som göras om lagstiftarens oförmåga att åstadkomma en, enligt lapparnes mening, mycket enkel lag, men jag kan ej underlåta att nämna, att det uppenbara hän, ej mindre från de ärliga lapparnes än äfven från tjufvarnes sida, jag, för min fullkomliga magtlöshet, under mer än 13 års tid varit utsatt för, börjar blifva alldeles olidligt, och har endast kunnat fördragas under hoppet att någon gång erhålla en efter omständigheterna i lappmarken lämpad lag, med stöd af hvilken jag kunde på ett fullt verksamt sätt uppträda mot tjufvarne i min egenskap af polisman och allmän åklagare.»

Jag ber kammaren observera, att denna anhållan af den påtagligen utmärkte fogden att erhålla stöd af lag att på verksamt sätt kunna uppträda såsom polisman och allmän åklagare, afgafs redan år 1885.

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Norrbotten underdåniga skrifvelse af den 30 januari 1886, deruti Kongl. Maj:ts uppmärksamhet fästes på att »renstöder redan då tilltagit i sådan grad, att ett tillstånd af nästan fullkomlig rättslöshet hotar att inträda, till hvars afhjelpande särskilda åtgärder äro oundgängligen erforderliga», ådagalägger äfven behofvet af »efter omständigheterna i lappmarkerna lämpade lagar», samt att, såsom Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtland anmärker, »åtgärder måtte vidtagas, egnade att åstadkomma en varaktig förbättring och undanrödja anledningarna till tvistigheter mellan lapparne och den bofasta befolkningen».

Och dessa skrivelser ådagalägga derjemte slutligen, att dessa åtgärder böra vidtagas snart, innan »förbittringen och hopplösheten» gått så långt, att våld mötes med våld och näfrätt blifvit vana, ty då kunna »åtgärderna» — som ofta händer — komma för sent.

Jag anser mig visserligen icke kompetent att framlägga för kammaren något fullständigt förslag till undanröjandet af orsakerna till tvistigheterna mellan lapparne och de bofaste och införandet af ett godt förhållande dem emellan.

Detta kan endast ske genom Kongl. Maj:t.

Men med ledning af de officiella skrivelser, af hvilka jag tagit del, och den personliga kännedom jag eger om förhållandena i lappmarkerna, samt af de värdefulla upplysningar om den nuvarande

Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste. ställningen derstädes jag erhållit af fullt trovärdiga personer, boende på platsen, och af sådana som nyligen rest i dessa trakter speciellt för att taga kännedom om saken, vill jag icke undandraga mig att uttala de åsigter, hvartill jag kommit.

(Forts.)

Till en början, och för att de af kammarens ärade ledamöter, som icke känna till lappmarkerna närmare, skola bättre kunna sätta sig in i frågan, tillåter jag mig erinra om, att lappen, äfven om han erhållit undervisning i skola, till sin natur är och förblifver nomad. Under sina kringvandringar i de ödsliga vildmarkerna under försakelser, mödor, faror och besvärligheter af alla slag, hvarom ingen, som icke lärt känna lapplifvet, kan göra sig någon föreställning, trifvas de, och deras intelligens och deras bästa egenskaper utvecklas i otrolig grad, under det att lappar, som slå sig ner som bofaste — nybyggare eller fiskare — eller taga tienst hos de bofaste, oftast förfalla i fysiskt och moraliskt hänseende, föra ett uselt lif och falla fattigvården till last. Samma olycksbringande inflytande har, som bekant, »civilisationen» haft på infödingarne i Amerika och Polynesien.

Rendjuret, hvaraf dessa nomader hufvudsakligen hafva sitt uppehälle, och på hvilket deras existens såsom folkstam är beroende, låter lika litet som lappen civilisera sig och tämjas, som andra husdjur, utan påverkas oemotståndligt af naturförhållanden och instinkt.

Under sommaren, då de i låglandet plågas af värme och mygg, drifvas de sålunda af instinkt upp mot de luftiga, svala, myggfria fjellen, och under vintrarne åter till dalarne, der renmossan då är mera åtkomlig.

Då härtill kommer, att dessa mer än halfvilda djur äro mycket skygga för allt ovanligt, såsom gevärsskott, och rädda för hundar och vargar samt påverkade af stormar, snö, tillgång på bete m. m. dylikt, inses lätt huru stora, ja, öofvervinneliga svårigheter det måste möta för lappen att hålla dessa renhjordar, ofta uppgående till tusental, samlade inom de ofta allt för trånga områden, som vid afvittringen upplåtits åt lapparne, och förhindra renarne att skingras och spridas samt åstadkomma skador å den bofasta befolkningens i ödemarkerna — ofta flera mil från hemmen — här och der å myrängarne spridda oinhägnade höstackar, synnerligast om, såsom ofta sker, renhjordarne skrämmas och skingras af tjufskyttar, vargar eller hundar.

Tagas alla dessa omständigheter i betraktande, torde äfven inses svårigheterna, ja omöjligheten att genom bestämda föreskrifter och drakoniska straffbestämmelser reglera sammanlefnaden mellan nomader med sina vilda husdjur, inrynda å trånga områden, emellan de bofastes egendomar, så, att icke kollisioner uppkomma, så mycket mer som de bofaste i allmänhet icke heller befinna sig på någon särdeles hög civilisationsståndpunkt.

Det gäller här vid lag, som jag tror, icke så mycket att — annat

än i vissa fall — skärpa de nuvarande lagbestämmelserna, hvilka, såsom erfarenheten visat, genom svårigheterna att kunna åstadkomma bevisning om brott, begångna i de ändlösa obygderna, sällan kunna beifras och komma under domstols pröfning, utan så mycket mer att söka förekomma anledningar till missnöje och brott och sätta allmänna åklagare bättre i tillfälle att upptäcka och beifra lagöfverträdelser samt skipa full rättvisa genom att göra lapparne och de bofaste likställda inför lagen, hvilket de nu icke äro, ty under det att lapparne enligt gällande lag äro solidariskt ansvariga för skador, som uppkomma för de bofaste, är detta icke förhållandet med de bofaste för skador, som dessa tillskynda lapparne.

Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)

Såsom förut är anfördt, torde — om man från ser Ljusnedals bruksområde, der andra särskilda motiv synas hafva varit anledningen till kriget mot lapparne och massmorden å renarne, och i vissa delar af Norrbottens län, der tjufskytte å lapparnes renar ordentligen organiserats — förnämsta anledningen till missnöjet, osämjan och stridigheterna mellan de bofaste och lapparne vara att söka i den skada lapparne icke kunna hindra renarne göra å de förstnämndes å myrarne, i skogarne och å fjellsluttningarna spridda oinhägnade höstackar samt å beten om våren; och otvifvelaktigt är att de bofaste härigenom lidit skada.

Då lappen emellertid, i enlighet med stadgandet i lapplagens 11 § (»att egare till hö som icke finnes i lador, utan i oinhägnade häsjor eller stackar, icke är berättigad till ersättning som göres af lapparnes renar»), vägrar att betala ersättning för dylika skador, skall hämnd utkrävas, bränvin utdelas till lappens tjenstehjon, hundar hetsas på renhjordarne, och då hjordarne sprängas, nedskjutas renarne. Näfrätten har inträdt i lagens ställe.

Och som på de allra flesta ställen höet icke förvaras i lador och väl kringgårdade stackar, utan liggande öppet, och lappen omöjlig, med bästa vilja i verlden, kan förekomma skador å sådana stackar af kringsspridda renar, vill det förefalla, som om uppmärksamheten borde riktas på att söka förekomma denna den förnämsta anledningen till missämja.

Och stridsämnet skulle otvifvelaktigt, till stor lättnad och fördel för båda parterna, kunna undanrödjas, om blott de bofaste kunde förmås att, såsom äfven förut citerade lagparagraf förutsätter, öfvergifva sin gamla ovana att förvara höet i öppna stackar och i stället inlägga detsamma i enkla lador, hvarigenom höet skulle vinna betydligt i värde, mot att som nu urlakas af regn och snö.

Från Norrbotten, der lador allmänna begagnas, har uppgifvits, att höet derigenom vinner öfver 40 procent i fodervärde, och en annan verklig vinst af lador skulle vara, att nybyggarna derigenom föranledes att öfvergifva de många små värdelösa myrängarne, hvilkas bergning oftast kostar mer än höet är värdt och å hvilka skador genom renar oftast förekomma.

Ang. ordnandet
afförhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)

Frågan om införandet af lador och ett förbättradt bergningssätt af myrslåtterna torde emellertid, enär inga bestämmelser härom blifvit gjorda då nybyggena utsynades, knappast kunna ordnas annat än på öfvertygelsens och exemplets väg, genom hushållnings-sällskap och andra vederbörande.

För öfrigt borde, enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Vesterbottens län åsigt, lagbestämmelserna om den bofasta befolkningens fritt utelöpande hundar böra skärpas, så mycket mer som tusentals sådana hundar påläggas för skinnens skull (hvilka användas till pelsar), och icke allenast göra skada å renhjordarne, utan förstöra massor af matnyttigt vildt.

Och då det af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Jemtland underdåniga skrifvelse af den 13 nästlidne april visat sig, att af lapparne »efter hvars och ens antal renar» i endast Storsjö lappby under åren 1887, 1888, 1889 och 1890 utdebiterats ej mindre än tillsammans 17,840 kronor, men deremot de bofaste, genom svårigheten att ådagalägga och bevisa *hvilken* eller *hvilka* åstadkommit skador för lapparne, undgått alla skadeersättningar, synes mig rättvisa och billighet bjuda, att full *reciprocitet* införes i lagstiftningen, så att de bofaste, lika väl som lapparne, göras *solidariskt* ansvariga för de skador, som de förras fäkreatur och hundar göra — inom de i lapplagens 13 § omnämnda »skadeersättningsområden» — på lapparnes egendom, äfvensom för nedskjutning af renar o. s. v.

Detta måste auses vara en billig fordran, så mycket mera som, om någon skilnad i lagen skall finnas, den borde vara till fördel för den svagare parten, som här är lappen, och icke, såsom nu är förhållandet, till den starkares, som är den bofaste inkräktaren af lapparnes uråldriga besittningar af fjellbeten, hvilka enligt såväl *meniskorätt* som *naturens lagar* hört och således borde höra dessa nomader till, om de skola kunna hafva sin tillvaro på jordens yta.

Jag skulle, i förbigående sagdt, i sammanhang härmed kunna anföra åtskilligt om det lagstridiga uppskattningssätt af skador, som på vissa ställen godkändts, till nackdel för lapparne — bevis finnas här i min hand.

Härförutom torde böra stadgas:

att renarne, såsom lappfamiljens lefvande egendom och livsvilkor, ställas under verksammare skydd från statens sida;

att åklagare beredes större magt att ingripa både till den bofastes och lappens värn;

att hvarje lapp vid vite ålägges märka sina renar inom viss tid;

att omärkta renar inmärkas såsom hela lappbyns gemensamma egendom;

att de bofaste förhindras ega renar eller, om detta icke kan förhindras, åläggas en viss ej allt för ringa skatt för desamma;

att fisket i de sjöar lapparne brukat fiska uti icke, såsom nu ofta sker, för en obetydlighet bortarrenderas för statens räkning;

att endast värdefullare slättermyrar å kronoskogarne bortarrenderas till de bofaste, och detta icke på år, utan på längre tider, hvarigenom arrendatorn intresseras uti att bättre sköta slättern och uppföra hölador;

*Ang. ordnandet
afförhållandet
mellan lappar
och bofaste.*

(Forts.)

att de bofaste förbjudas beta sina hästar och nötkreatur å områden, som upplåtits åt lapparne;

att sträng tillsyn hålles till förhindrande af införsel utaf rusdrycker i lappmarkerna, och att höga böter stadgas för rusdryckers utlemnande till lapparnes tjenstehjon;

att gränserna för renbetena bättre regleras; samt slutligen i fråga om lagens tillämpning:

att lappfogdarnes och länsmännens tjenstgöringsskyldighet beträffande lapparne bestämmes genom noggranna instruktionar; och

att af lappmarksskogarnes afkastning medel afsättas till aflönande af bitråden åt lappfogdarne samt till upptäckande af förbrytelser och åstadkommande af bevisning mot förbrytare, hvarigenom det blefve möjligt att bestraffa lagöfverträdarne och dem som använda näfrätt i stället för lag.

Jag har antagligen med mitt långa anförande tröttat kammaren, men har icke kunnat hjälpa, att det måst blifva omständligt och så uttömmande som möjligt. Jag skulle velat säga mycket mera och anförå åtskilligt ur det rika privata material jag eger.

Saken är efter min uppfattning viktigare än utskottet behagat betrakta densamma; ty att döma efter de omförmälda upprörande officiella skrivelserna och rapporterna samt enskilda meddelanden från lappmarkerna, gäller frågan nära på ett utrotningskrig mot lapparne, hvilka likväl måste betraktas såsom *menniskor* och *Konungens undersåtar* och som således borde skyddas af *svensk lag och rätt*.

Man klandrar med rätta de »hvita» i norra Amerika för deras behandling af »rödskinnen», men förhållandet är ingalunda bättre här, hvad våra rödskinn beträffar, och för min enskilda del, och jag hoppas att ganska många skola dela denna åsigt, förefaller det rent af skamligt att lagen, om också ofullständig, skall stå magtlös mot sådana dåd som, enligt officiella uppgifter, begås i Jemtlands och Norrbottens län.

Och då det är »oundgängligen erforderligt», såsom landshöfdingen i Norrbottens län redan 1886 uttrycker sig, »att, till afhjelpande af det tillstånd af nära fullkomlig rättslöshet som hotar att inträda, särskilda åtgärder vidtagas», får jag med instämmande häruti yrka

att Riksdagen i skriftelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t efter utredning snarast möjligt till Riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder i ofvan omförmälda hänseenden, som må finnas af omständigheterna påkallade för rättvisare och bättre ordnande af förhållandet mellan lapparne och de bofaste.

Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)

Bilagor till herr Adelskölds anförande.

Bilaga litt. A.

Till Konungen.

Till åtlydnad af Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning får Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande härmed underdånigst meddela de upplysningar och aflemna de handlingar, hvilka Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 i skrifvelse af den 31 sistlidne mars begärt.

Till besvarande af utskottets fråga »om någon och i så fall hvilken verklig förefinnes för de utspridda berättelserna om 'massmord' å renar i Ljusnedalstrakten» samt med anledning af utskottets begäran att få del af de »undersökningsprotokoll och rapporter», som må hafva hållits eller afgifvits med anledning af förbrytelserna, får Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande underdånigst bifoga tvenne rapporter af kronolänsmannen i orten, J. A. Ling, *bilagorna A och B*, och tillkännagifva att lappfogdens rapporter, hvilka med undantag af den årligen till Eders Kongl. Maj:t insända årsberättelsen äro muntliga, i allt hufvudsakligt öfverensstämma med Lings.

Angående utskottets fråga, om hvilka åtgärder som vidtagits med anledning af rapporterna, så anhåller Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande till en början att få fästa uppmärksamheten på beskaffenheten af de lagstridiga handlingar, hvarom här varit fråga, och den befogenhet att inskrida, som enligt gällande lag tillkommer polis- och åklagaremagt.

Nedskjutning af renar kan ske under olika omständigheter, och deraf beror ordningsmagtens ställning till den lagstridiga handlingen. Det vanliga s. k. tjufskyttet, hvilket sker i afsigt att tillgodogöra sig det skjutna djurets värde, förekommer, fastän icke i någon synnerligt stor skala, och är denna handling likställd med stöld och således föremål för allmänt åtal. Den slags renskjutning, hvarom nu egentligen är fråga, sker deremot icke i afsigt att bereda sig nytta af det skjutna djuret, utan för att freda sina egor och genom skräm- sel förmå de öfriga djuren att draga bort och lapparne, till undvikande af förlust, att taga vård om sin hjord. Sådan skadegörelse kan i enlighet med 17 § i lagen om renbete den 4 juni 1886 försonas med skadans ersättning och böter intill högst 40 kronor, och må enligt 26 § samma lag icke åtalas af allmän åklagare, derest ej målseganden angifvit saken till åtal. Icke heller finnes i strafflagen någon bestämmelse som, enligt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes mening, gifver allmän åklagare vidsträcktare befogenhet i fall sådant som detta.

Sedan det blef Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande bekant, att renskjutning börjat systematiskt bedrifvas denna vinter på det bruksegaren Farup tillhöriga Ljusnedals bruks egor, så blef så väl polisen på platsen uppmärksamgjord på att, i hvad på honom kunde ankomma, hjälpa lapparne att åstadkomma bevisning mot skyttarne, äfvensom det stälts till länsman Lings förfogande penningemedel af anslaget till extra polisändamål för att vidtaga spaningar i afsigt att öfverbevisa förbrytarne.

*Ang. ordnandet
afförhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)*

Derjemte erhöll lappfogden order att resa till platsen, der göra sig underrättad om förhållandena, försöka anskaffa bevisning och, om detta lyckades, skaffa sig målsegandens uppdrag att anställa åtal. Sedan han derjemte bevistat pågående ting i Hede, i akt och mening att göra sig kunnig om de der instämnda målen emellan lappar och bofaste och erbjuda sin hjälp åt part, som deraf kunde vara i behof, återvände han hit, för andra göromål, och lemnade rapport i öfverensstämmelse med länsman Lings den 3 dennes. De anmälningar till åtal för renskjutning, som af Storsjö-lappar gjorts hos lappfogden, hade alla varit så fullkomligt i saknad af bevisning, att åtal var en omöjlighet.

Lappfogden beklagade äfven i rapporten det oskick, som är rådande bland lapparne i denna ort, att hafva omärkta renar, hvarom jag längre ned skall yttra mig vidare, hvilkas nedskjutande icke kan af någon åtalas, då till sådan ren icke finnes någon lagligen erkänd egare och således ingen målsegande.

Att, såsom länsman Ling föreslår, anställa särskilda polismän på platsen, der våldshandlingarna utöfvas, skulle icke medföra någon nytta, då dessa naturligtvis blefve af alla kände, och då Ljusnedals egoområde omfattar 5 gamla qvadratmil, der några få personer, med lokalen obekanta och sannolikt sjelfva af vederbörande öfvervakade, ingenting skulle kunna uträtta. Då är större anledning till framgång, om länsmannen klokt använder de penningebelopp han eger disponera.

Hvad vidkommer anledningen till tvisterna emellan de bofaste och lapparne i dessa trakter, så finnas både många och verkliga anledningar till missnöjen å ömse sidor, fastän oviljan icke förr än på senaste tiden och egentligen blott på ett ställe gifvit sig på så brutalt sätt luft som nu skett.

Hvad först angår lappen, så äro de gränser, som vid afvittringen bestämdes emellan hemmanens egor och renbetesfjellen, ofördelaktiga, både i så fall att de gifva renskötseln för litet utrymme och att dervid fästs för litet och delvis intet afseende på renskötselns behof af skog och lågland för skydd vid långvariga oväder och vid kalningen. De första årtiondena efter afvittringens slut hade detta föga eller intet att betyda, då lapparne opåtaladt ströfvade öfver sina gamla områden, utan att de nye egarne dervid fäste afseende. Men i mån som odlingen fortskred och behofvet af odlingslägenheter, slätterängar och betesmarker gjorde sig gällande, blef hemmansegaren mer

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste. och mer ömtålig för intrång på områden, som han sjelf ville draga inkomst af. Affärerna uppgjordes dock i allmänhet i någorlunda sänja, och lappen tog vara på sina renar de tider af året, som de kunde göra skada, och betalade utan knot de i allmänhet icke öfverdrifna skadeersättningar, som fordrades af honom, hvarför äfven den bofaste var öfverseende, om äfven en och annan olägenhet träffade honom, då han såg att skadan skedde ofrivilligt. Så går det på det hela taget till ännu öfver hela länet, der lappar och bofaste stöta intill hvarandra, utom i den del af öfre Herjeådalen, som gränsar intill Storsjö lappby. Här har sedan en tid tillbaka förhållandet varit mindre godt emellan dessa grannar med olika intressen, och särskildt hafva tvisterna emellan egaren af Ljusnedal och lapparne mer och mer tillspetsat ställningen, och de försök lappfogden här gjort att medla emellan de stridande hafva dels afvisats och dels till ingenting egentligen ledt.

(Forts.)

De öfrige hemmansegarne, bland hvilka finnas de som årligen lida mycken olägenhet af renarnes ströftåg, hafva emottagit lappfogdens hjälp att erhålla ersättning af renarnes egare. Detta har så tillgått, allt sedan lappfogde blef i länet anställd, att skadorna uppskattas antingen af sådan skiljenämnd, som omförmäles i 14 § lapplagen, eller vanligast blott af några ojäfvige män, till hvilka båda parterna hysa förtroende, hvarefter, sedan ersättningsbeloppen under lappfogdens bemedling blifvit skäligen jemkade och af båda parterna godkända, summan utdebiteras på lapparne i byn efter hvars och ens antal renar, uppbäres af lappfogden eller ordningsman och utbetalas af dem till de skadelidne. Sålunda har af lappar i dessa trakter med omkring 10,000 renar uttaxerats:

år 1887	3,254 kronor	
» 1888	4,112	»
» 1889	3,220	» och
» 1890	7,254	»

Egaren af Ljusnedal har endast tvenne gånger af dessa fyra år änmält sig till ersättning vid dessa lappfogdens förlikningsförrättningar och har för skada år 1890 på hans egendom betalats omkring 300 kronor af de sålunda uttaxerade medlen och år 1889 ungefär samma belopp.

Det är således icke sant, att ersättning icke kan erhållas genom anlåtande af lagliga medel, så att man för den skull vore hänvisad till användande af våld såsom nödvärn och sådant har icke heller kommit till användande i någon utsträckning annat än på Ljusnedal. Egaren har tvenne gånger för Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarats sig ämna använda våld i stället för att anlita lagen.

Den ena gången i skrifvelse, hvaraf en afskrift bifogas som bilaga C, äfvensom det svar, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande med anledning häraf lät tillställa herr Farup under bilaga D —

andra gången under förliden januari månad, då herr Farup till mig på mitt embetsrum förklarade, att han ämnade med våld befria sig från betande renar på sin egendom, der lapparne enligt hans mening icke hade någon sådan sedvanerätt, som i lapplagen omförmäles. Hans uppmärksamhet fästes då både derpå, att det icke var öfverensstämmande med lag att taga sig sjelf rätt, och att befintligheten eller icke befintligheten af sedvanerätten till uppehåll på hans egor skall afgöras af domstol.

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste.

(Forts.)

Det är väl möjligt att, såsom länsman Ling befarar, renskjutningarna på Ljusnedal komma att upprepas i maj månad. Nya försök skola då göras att få den brottslige lagförd.

Detta tillvägagående är emellerlid enstaka, och det är icke någon anledning befara, att de redbare och laglydige jordegare, som innehafva hemman intill lappbyar, skola följa exemplet.

Förhållandena i öfre Herjeådalen tarfva emellertid åtgärder, egnade att åstadkomma en varaktig förbättring. Dessa måste bestå uti att skaffa lapparne bättre existensvilkor och att tvinga dem till ordning. Båda delarne äro lika nödiga, och det ena gagnar till intet utan det andra.

De lappar, som tillhöra Storsjö och den derintill åt norr gränsande Åre lappby, äro utan jemförelse de oordentligaste och världslosaste af alla lappar i länet, och de hafva så att säga satt sin oeffterrättliga framfart i ett visst system.

Det förekommer i alla lappbyar, att en eller annan ren saknar det märke i öronen, som betecknar hvem han tillhör, men sådana omärkta renars antal är i allmänhet icke betydligt, utom i Storsjö och Åre, der deras antal antages utgöra öfver en tredjedel af alla renar, således 3- à 4,000 stycken. Här är det med flit renar lemnas omärkta, på det deras egare icke skola kunna antastas för den skada, de åstadkomma, och dessa, jemte ytterligare en stor del af de märkta renoxarne, få ströfva hela året omkring, fullkomligt utan uppsigt, och denna halfvilda hjord beskattas af lappen genom infångande och slagtning, då de, efter att på sommaren hafva sällskapet med de tama hjordarne på högfjellen, ännu på hösten äro kvar. När vintern tvingar lappen från fjellen, sprida sig de otama som verkliga skadedjur långt ned i provinsen ända inpå Hede- och Vemdalens kyrkobyars inegor och rifva ned höstackar och äta upp eller förderfva mängder af bondens hopskrapade vinterfoder. Det är icke att undra öfver, om jordegaren ibland förlorar tålmodet, äfven om han kan hoppas att genom lappfogden beredas någon ersättning af renarnes egare.

För den slags renskötsel, som så bedrifves, förslår emellertid ingen utvidgning af renbetesfjellen, och allt inköp af hemman för Storsjö lappbys räkning är utan gagn, förr än lapparne tvingats att icke hålla andra renar än sådana som de taga vård om. Det första, som måste göras, är att alla omärkta och eljest vilda renar infångas och nedslagtas, och härtill uppmanas lapparne ständigt af lappfogden,

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste. men utan allt resultat, så att det återstår nu icke annat än att vidtaga åtgärder för att tvinga dem dertill.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvade har genom resolution den 15 december 1890 förordnat, att de båda Storsjö- och Åre lappbyar skola sammanslås till en by, och sedan detta beslut hunnit taga åt sig laga kraft, ämnar Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hos Eders Kongl. Maj:t göra framställning derom, att den trakt der denna bys renar ströfva omkring måtte, i enlighet med 13 § lapplagen, förklaras utgöra ett skadeersättningsområde. Härigenom framtingas de otarna renarnes nedslagtning och lappen sker härmed ingen orätt, då han får göra sig till godo en egendom, som egentligen taget icke är hans, ty han har icke tagit någon vård om dessa djur. Han får nu ett kapital och besparas de allt drygare utgifter, som afkrävas honom för denna vilda hops framfart i den odlade bygden. Den nedsättning i renarnes antal, som af denna nedslagtning blir en följd, är en nyttig och nödig förberedelse till den noggrannare vård, som renarne hädanefter måste egnas, en reform, som kommer att underhjälpas genom de köp af hemman, som staten låter verkställa för fjellens utvidning och hvilka kunna forceras något mer än hittills, då det för något gagn med sig.

En omständighet, hvarpå Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förr fäst uppmärksamhet och som torde varit värd mera afseende, än som vid stiftandet af 1886 års lag kom den till del, är det år för år tilltagande bruket att bofaste ega renar, som en lapp vårdar åt dem. Man har häruti till en del att söka orsaken till den på senare tiden starka ökningen af antalet renar i nästan alla fjellen. Lappfogden beräknar, att inom Oviksfjells lappby renantalet inom jämförelsevis kort tid fördubblats och i alla de öfriga fjellen, utom ett, betydligt tilltagit. För det första blir det, om antalet renar får växa hur långt som helst, till slut omöjligt att, äfven med stora uppförringar, skaffa tillräckligt renbete. Vidare torde väl på goda grunder kunna ifrågasättas, huruvida det är nödigt att staten underkastar sig uppförringar genom inköp af jord för att användas till bönders eller nybyggares industri att föda upp renar, eller om det är rättvist att en del jordegare genom lag åläggas skyldighet att tåla intrång och inskränkning i sin eganderätt, för att en annan jordegare vill skaffa sig inkomst af renuppfödning.

Det som kan anses hafva skäl och billighet för sig, då det afser att hjälpa en svag och på återgång varande stam, som fordom varit herrar i orten, har icke samma berättigande och ses icke med samma ögon, då det begagnas som inkomstkälla af den bofaste grannen. Det vore ingen orättvisa mot nuvarande bofaste renegare i detta län, om det föreskrefves, att de inom 5 år (en renoxe bör aldrig lefva öfver denna ålder) skola hafva gjort sig af med sina renar, och att för framtiden endast lappar finge tillgodogöra sig de rättigheter lagen tillägger renskötseln. För lappen vore det en stor fördel att komma

ifrån nu rådande affärs-gemenskap med bofaste, ty detta kompaniskap slutar ofta med lappens ruin.

Det har under nu pågående oordningar framhållits som en nödvändighet att inköpa Ljusnedals bruk, och man har trott att dermed skulle allt eller mycket vara hjälpt.

Som jag haft den nåden framhålla, tjena inköp af nya områden i dessa trakter till ingenting förr än lapparne realiserat sina otama renar och taga vård om sin egendom; och Ljusnedals bruks egare är ej heller den, som har mest skäl att beklaga sig, ty vida större ohägn af renar förekommer i åtskilliga af Storsjö och Hede socknars byar, och de otama renarne ströfva 6 à 7 mil nedom Ljusnedals egor och upptaga dervid hela landskapets bredd norr om Ljusne elf.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande har emellertid gjort anbud på egendomen och dervid liksom vid alla andra bud på hemman för fjellens utvidning, till undvikande af expropriation, erbjudit en högre köpeskilling, än egaren på något annat sätt och af någon annan köpare skulle kunna erhålla.

Anbudet har emellertid icke antagits, och då intet hufvudsakligt för ordnandet af renskötseln skulle ensamt genom förvärfvandet af detta område vara vunnet, så har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke ansett anlåtande af utvägen att expropriera vara påkallad. Att höja anbudet är af inga förhållanden betingadt, och det skulle för öfrigt gifva ett dåligt exempel, om den jordegare, som förklarar sig ämna trotsa lagen och använda näfrätten, skulle härigenom lyckas bereda sig fördelar, som den fridsamme och laglydige icke kan ernå.

Underdånigst

John Ericson.

Östersund i landskansliet den 13 April 1891.

P. G. Rissler.

Bilaga litt. B.

Landshöfdingen och kommandören herr baron John Ericson.

Uti min skrifvelse till konungens befallningshafvande den 9 september sistlidet år meddelade jag förhållandena mellan de bofaste och lapparne så som jag uppfattat dessa förhållanden.

Jag uppgaf då att nedskjutning af renar pågått en längre tid, hufvudsakligen inom Ljusnedals område. Någon eller några särskilda personer tycktes emellertid icke hafva åtagit sig renjagten, utan föreföll det, som om renar nedskötos då och då, der de händelsevis påträffades. Under yrkande om ansvar för nedskjutning och stöld af renar, instämde jag emellertid till sistlidet ting trenne personer (tillräcklig bevisning för deras häktning ansåg jag mig icke hafva).

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste.
(Forts.)

Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)

Hvilken bevisning som kan vara möjlig att åstadkomma i dessa mål är ej godt att på förhand säga, emedan man aldrig får lita på att folk talar lika inför rätten som utom rätten; säkert är emellertid, att den egentliga bruksbefolkningen upphörde att förfölja renarne. Bruksegaren legde då trenne personer (af sämsta packet), hvilka, af Farup försedda med remingtongevär, gått på bruksegendomen under december, januari, februari och hälften af mars månader. Någon betydligare skadegörelse å renar har dock icke hörts af förr än under senare hälften af februari månad, då ett betydligt antal renar nedskötos, ehuru ingalunda till så stort antal, som en del tidningar veta att omtala. Som det varit icke endast Funäsdals-bönder, utan äfven bönder från Medskogen inom Hede socken, som på anmodan af lapparne hopsamlat renkropparne, har jag ej kunnat få någon säker uppgift på antalet, men har jag hört uppgifvas omkring sjuttio stycken. En hel del har naturligtvis blifvit så förstörda af rofdjur, att de ej kunnat tillvaratagas, och många hafva antagligen skjutits, som man ej fått reda på, men om man uppskattar under vinterns lopp skjutna renar till 150 stycken, torde detta tal icke vara för lågt.

Då herr landshöfdingen uppmanar mig att uppgifva Farups ställning till saken, måste jag bestämdt påstå, hvad som ock af ofvanstående framgår, att Farup icke endast är anstiftaren af renskjutningen, utan numera helt och hållet leder densamma. Någon direkt befallning torde han nog hafva aktat sig för att utfärda, men bevisligen har han upprepade gånger yttrat, att den som skjuter renar är hans bästa vän. Då man nu känner, i hvilken beroende ställning brukstorparne stå till Farup, är lätt forstå, att många försökte att på detta sätt vinna hans bevägenhet, men, som jag förut nämnt, tror jag icke att bruksbefolkningen i allmänhet numera går hans ärenden i här ifrågavarande fall. Hvad beträffar ofvannämnda trenne legda personer, så läser han heller icke direkt uppmanat dessa att nedskjuta renar, hvilket de ock naturligtvis förneka sig hafva gjort, men det faller af sig sjelft, att detta varit meningen, då de för att afhålla renarne från hans område utrustats med remingtongevär och skarpa patroner.

Det kan nu synas, som skulle det bero på slapphet att våldsverkarnes icke blifva fast, då det ju tyckes vara klart, hvilka de äro, men inför våra domstolar gäller ej i dylika mål annat än vittnen, och sådana finnas icke. Man kan icke ens begagna sig af det i öfrigt vidriga sättet att åtala den ene och åberopa de två öfriga som vittnen, ty enligt hvad som vid undersökning framgått, hafva de iakttagit den försigtigheten att alltid gå hvar och en på sitt håll, så att den ene aldrig sett hvad den andre gjort.

Lapparne hade ojäfviga personer, som under de dagarne, då de flesta renarne nedskötos, gingo på Ljusnedals-området för att söka öfverrumpla våldsverkarnes, men lyckades aldrig. Våldsverkarnes äro för väl instruerade; så har man t. ex. ingen ledning af skotten, då tre personer hvar och en på sitt håll affossa skott på skott dagen

i ände, men kanske hålla på så i veckor utan att fälla ett enda djur. De skjuta, påstå de, endast för att skrämma renarne. En annan svårighet består deruti, att den person, i hvars intresse renskjutningen sker, jemväl är egare till så väl hus som mark inom det område, der brottet sker; detta gör att man icke kan honom ovetande vistas inom Ljusnedal öfver natten eller i öfrigt vidtaga den ringaste åtgärd utan våldsverkarnes kännedom derom.

Renarne hafva nu redan omkring en månad varit borta från Ljusnedal, men sannolikt är att de under maj komma åter och jag vägar därför ödmjukligen förnya min uti ofvan återopade skrifvelse den 9 september gjorda framställning om tillsättande af två eller flere extra polismän för att förhindra ytterligare våldsåtgärder.

Visserligen förefaller det mig, som om den nu drifna renskjutningen mera åsyftade att tvinga regeringen att inköpa bruksområdet än att afvärja renarnes skadegörelse, men jag fruktar dock, att, då bruksegaren haft mod att låta nedskjuta en sådan massa renar under vintern, då de väl ändå göra jembforelsevis liten skada, jagten skall komma att bedrifvas om möjligt ändå hänsynslösare på våren, då renarne verkligen göra stor skada genom att afbeta den uppspirande gräsbrodden.

Samtliga vid häradsrätten anhängiga mål emellan Farup och lapparne röra yrkadt ansvar för skadegörelse samt ersättning för liden skada å skog, mossor och, så vidt jag ej missminner mig, äfven å slätter genom minskad höafkastning. Endast två af dessa mål äro vid häradsrätten afdömda. I det ena, som afgjordes i juli 1889, ålades lapparne värjemålsed, hvilket utslag dock upphäfdes af hofrätten och ligger nu i högsta domstolen. Det andra målet afgjordes sistlidne december, dervid lapparne helt och hållet frikändes, men har Farup öfverklagat målet hos hofrätten, der det ännu icke blifvit afdömdt.

Ödmjukligen

J. A. Lång.

Funäsdalen den 3 april 1891.

Vidimeras

Östersund å landskansliet den 7 April 1891.

Ex officio

P. G. Rissler.

Bilaga litt. C.

Till Konungens befallningshafvande i Jemtlands län.

Åberopande min senaste värdsamma anmälan m. m. af den 20 sistlidne augusti med ty i styrkt afskrift bifogade syneprotokollen

*Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.*

(Forts.)

rörande den allt jemt fortfarande förödelse å mig tillhöriga Ljusnedals bruks egor genom renar, tillhörande närboende renegare, hvilken förödelse i synnerhet å senare tider mer och mer ökats, utan att jag hitintills sett eller ser mig i stånd att ens i någon mån hindra eller hejda densamma eller därför skaffa mig upprättelse, öfversändes härhos i styrkt afskrift nytt syne- och värderingsinstrument af den 10, 11, 12 och 13 i denna månad, utvisande att förödelsern allt jemt fortfar och i hög grad hotar brukshemmannens bestånd.

Icke mindre än sex rättegångar pågå i syfte att vinna åtminstone någon upprättelse, men utgången är oviss och torde i alla händelser länge låta vänta på sig. Dertill kommer — hvad ock syneprotokollen utvisa — att det skadestånd, som möjligtvis kan vinnas, ingalunda vill motsvara den verkliga skadan, som synemännen af uppgifna orsaker icke sågo sig i stånd att uppskatta, fast de med styrka framhållit, att brukshemmannens bestånd deraf på det allvarligaste hotas. Det är så långt ifrån att inkräkterna hitintills låtit sig afskräcka, att ostridigt är, det de numera obehindrade tagit i besittning och nyttja min egendom, och äfven i dag, då denna anmälan nedskrifves, låta närboende renegare renar till ett antal af säkerligen mer än tio tusen vistas å mina egor, såsom af bifogade bevis synes.

Lagen af 4 juni 1886 tillägger sedvanerätten med afseende å begagnandet af renbetesmarker en förr okänd betydelse, och det torde icke vara tvifvel underkastadt att inkräkterna här genom det olagliga intrånget och besittningstagandet af mina egor äfven afse att slutligen göra sig till lika lagliga innehafvare af desamma, som jag sjelf, helst de uti sitt brottsliga förfarande hitintills åtnjutit en högst beklaglig uppmuntran.

I stället för att vinna skydd och upprättelse genom mångåriga anmälanden och klagomål hos de administrativa och dömande myndigheterna för hvad jag sålunda lidit och lider, dervid jag utan resultat underkastat mig kostnader till mycket stora belopp, har alltså den ställning, hvaruti jag nu slutligen blifvit försatt, klart nog lagt i dagen, att numera endast återstår antingen att, å ena sidan, se min egendom mig beröfvad och förstörd, eller ock, å andra sidan, gripa till den mest motbjudande af alla utvägar, nemligen att — så vidt jag förmår — genom nödvärn söka värja mig — så mycket mera motbjudande, som jag här endast kan värja mig emot de osjälliga djuren — de fördolde inkräkternes synliga redskap — genom deras oskadliggörande.

Då det vore ändamålslost och icke heller med skäl kan begäras eller i lag förutsättas, att den senare utvägen skall uppskjutas, tills jag icke eger något mera att värja eller försvara, så nödgas nu också jag i likhet med en del tillgränsande grannar att söka räddning genom nödvärn, intills eganderätten i här omhandlade afseende åter måtte vinna helgd och skydd, och min egendom kunnat återvinnas, men på det att denna sista utväg icke måtte tilläggas

falska eller ovärdiga motiv, eller andra motiv än de som verkligen föreligga, så göres härom vördsam anmälan hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, reserverande mig mot allt ansvar för den skada å djuren, som inkräkterne härigenom måtte förvällas.

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste.

(Forts.)

Ljusnedals bruk den 23 september 1890.

Vill. Farup.

Från här förvarade originalhandling rätt afskrifvet; intygas, Östersund å landskansliet den 10 april 1891.

Ex officio

P. G. Rissler.

Bilaga Litt. D.

Herr bruksegaren, ledamoten af Riksdagens Andra Kammare V. Farup.

Uti skrifvelse den 23 sistlidne september hafven I hos konungens befallningshafvande anmält, att I, till följd af den betydliga åverkan, som af renar förorsakades å eder tillhörig mark, samt, enär annat skydd deremot ej kunde eder beredas, funne eder nödsakad att söka räddning genom nödvärn, i sammanhang hvarmed I reserverade eder mot allt ansvar för den skada å rendjuren, som deras egare härigenom kunde förvällas.

Och får konungens befallningshafvande i anledning häraf fästa eder uppmärksamhet derå, att, derest de skyddsåtgärder, som af eder komma att vidtagas, skulle finnas innebära någon lagöfverträdelse, den gjorda anmälan icke kan lända eder till ursäkt eller medföra befrielse från ansvar enligt lag.

Östersund å landskansliet den 4 oktober 1890.

John Ericson.

P. G. Rissler.

Från konceptbrefboken rätt afskrifvet, intygas

ex officio

P. G. Rissler.

Bilaga Litt. E.

Protokoll, hållet vid sammanträde med Jukkasjärvi lappar i Jukkasjärvi gamla kyrkoby den 14 april 1890.

S. D. I anledning af att Jukkasjärvi lappar flere gånger under vintern klagat öfver att renstölder inom socknen fortfarande föröfvades i sådan grad, att lapparne kunde sägas vara nästan rättslösa med

Första Kammarens Prot. 1891. N:o 36.

Ang. ordnandet
afförhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)

hänsyn till sin egendom, samt hemställt om det ej vore möjligt att åtgärder kunde vidtagas, som kraftigare åtminstone hejdade eller försvårade dessa brott än länsman vore i stånd till med de ringa medel han hade till sitt förfogande, hade undertecknad ansett det nödigt att höra befolkningen, så väl lappar som bofaste, i frågan, och för ändamålet genom kungörelse, som senast under gårdagen publicerats i gamla kyrkan härstädes, utsatt sammanträde att hållas denna dag å gästgifvaregården. Oaktadt nu hölls s. k. kyrkhelg, hade ej så många infunnit sig, som jag väntat och önskligt hade varit. Dock antecknades följande såsom närvarande; nemligen från Talma byalag: Anders Olsson Saari, Olof Nilsson Svonni, Per Jonsson Svonni, Anders Jonsson Svonni, Anders Nilsson Svonni, Nils Jonsson Nutti, Per Olsson Nutti, Esaisas Olsson Tjoggi, Nils Mikaelsson Nia och Olof Larsson Inga; från Rautusvuoma byalag: Mikael Nilsson Nia, Olof Nilsson Svonni den äldre, Erik Persson Hufva och Nils Ersson Hufva; från Kaalasvuoma byalag: Mikael Mikaelsson Inga, Nils Jonsson Saari och Per Persson Hufva den yngre. Af bofaste hemmansegare hade endast några få af de väl ansedde bland dem infunnit sig. Länsman Hultin var af pågåenda urtima ting i Wittangi förhindrad att bevista sammanträdet, hvaremot kyrkoherden Lidström var närvarande och benäget lemnade nödiga upplysningar.

Talma-lapparne uppgåfvo, att de på våren och sommaren flytta och uppehålla sig mellan Torneå träsk och Altevand på båda sidor om fjellryggen, hvarefter återtåget sker om hösten, med passerande af gårdarne Kattovuoma, Salmi, Wittangjärvi, Seojärvi och vidare i närheten af Wittangi elfs vestra strand genom Jukkasjärvi socken ända in i Pajala församling. Nämda gårdar äro upplåtna nybyggen, utom Kattovuoma, som anlagts utan tillstånd. Ehuru åborna, hvilka äro så pass redbara, att de ej förorsaka synnerligt obehag genom tjufnader, icke omgärda sina höstackar, betala dock lapparne för sämjans skull höskador, då måttliga anspråk göras. En af 300 skogsrenar bestående hjord, som för ej så länge sedan bildats af unga fjellrenar och vårdas af Isak Stjernström från Seojärvi, förorsakar mycken olägenhet genom att alla betesmarker dessa renar om sommaren ganomströfva blifva om vintern odugliga, i följd hvaraf de förut knappa betesmarkerna än mera inskränkas. De trakter, genom hvilka Talma-lapparne flytta, äro ganska inskränkta. På trakten emellan Lönnesjaur och Alnatjokk på norska sidan och Wuoskajaur på svenska området sammanblandas renarne med renar tillhörande Saarivuoma byalag, hvaraf följer mycket och tidsödande arbete att hopsamla och återföra de renar, som återstå, sedan en stor del tillgripits af Saarivuoma-lapparne, hvilka åter skylla på, att Karesuondolapparne föröfva stölderna. En närvarande lapp från Saarivuoma vitsordade så väl renarnes sammanblandning samt att en del Talma-renar omkommo genom Saarivuoma-lappars förvällande, hvaremot han medgaf att »Saarivuoma-renar just ej brukade komma bort inom Talma byalag». Om ock, såsom nämndt, Talma-lapparne lefva i god

sämja med de bofaste inom Jukkasjärvi socken, med hvilka de komma i närmare beröring, blir förhållandet motsatt så snart de komma inom Pajala socken, der lappar af Talma stam sedan äldsta tider flyttat och der de ock ännu nödgas någon kortare tid uppehålla sig om vintern, utom ett och annat år, då betesförhållandena inom Jukkasjärvi äro särdeles gynsamma. Allt sedan laga skiftet afslutades hafva bönderna i Kurkio, Oksajärvi, Kangos, Lovikka och Auttis ansett sig hafva erhållit så oinskränkt rätt öfver sina skogsskiften, att ej lappar hade någon rätt att beträda desamma utan jordegarnes tillstånd. I konsekvens härmed fordra bönderna ganska hög betalning då lapparne nödgas komma in på skiftena. Nu närvarande lappen Elias Tjoggi uppgaf, att 1889 på vintern afforderades och erlade han jemte Nils Olsson Nutti, Per Olsson Fjeldal och numera aflidne Olof Nilsson Nutti något mer än 100 kronor för det de med sin gemensamma, till omkring 1,000 renar uppgående hjord under februari och en del af mars månad uppehållit sig på Kangos bys skiften. Tjoggi hade ej reda på byamännens namn eller det belopp hvar och en uttagit i vidare mån, än att en vid namn Per Johdet tagit nära 40 kronor för ej fullt 2 veckors uppehåll på hans skifte och Per Rantatalo 20 kronor för vistelsen en vecka på dennes skifte. Om lapparne vägra fordrad betalning, blifva de öfverfallna eller tillfogade skador. Så hade samma vinter en lapp, som lägrat sig på ett ställe vid namn Kirkonmella, $\frac{3}{4}$ mil från byn, vägrat betalning och straffades dermed, att några karlar kommo till kåtan, der endast qvinnor och barn voro hemma, nedrefvo densamma under hetelser och svordomar, och lemnade kåtans hjälplösa invånare under bar himmel. Man föregaf sig vilja skydda detta område, emedan man der brukade samla renlaf. Dock fästa de bofaste här ej så stort afseende vid renlafven som vid den obetydliga skada, som kan uppstå genom att renarne afskala en och annan ung tall. Icke blott Talma-lappar, utan äfven och hufvudsakligast Saarivuoma-lappar, hvilka ock måste besöka Pajala, beskattas derstädes på ännu känbarare sätt.

Rautusvuoma-lapparne flytta om sommaren nära norska gränsen mellan Rautusjoki och Torneå träsk, draga mot hösten nedåt efter Rautusjoki, som öfvergås vid Käyrivuopio och Kurravaara, vidare på vintern nedåt efter södra sidan af Torne elf, stundom ända in i Pajala socken. De gårdar stammen passerar äro Käyrivuopio, Kurravaara, Jukkasjärvi, Svappavaara m. fl. Käyrivuopio gård är för 15 år sedan utan särskildt tillstånd uppförd å kronomarken af en vid namn Isak Larsson från Kurravaara, som påstår sig hafva nedsatt sig på stället för fiskets och ängsmarkernas skull. Lapparne deremot påstodo, att han, som hade nybygge i Kurravaara, tydligen inkräktat stället, såsom varande särdeles gynsamt för renstölders föröfvande, enär mycket renar tidigt på hösten ovilkorligen måste samlas på den udde, som bildas af Rautusjoki och en i densamma nedanför gården utfallande bäck och der äro lätt åtkomliga. Isak Larsson och hans fyra söner, af hvilka två uppfört åt sig särskilda bostäder, sysselsätta sig mest

*Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.*
(Forts.)

Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Fol. ts.)

med rentjufnad. Oaktadt de icke ega mer än några få dragrenar och 4 eller 5 vajor hos lappen Erik Persson Hufna samt köpa obetydligt slagtrenar. innehafva de ständigt ofantligt mycket kött, som med långa raider forslas till Pajala och Öfver-Torneå marknader. Vid sjelfva gården och rundt omkring i närheten deraf i skogen påträffar man ständigt talrikt med slagtställen och mycket affall efter slag, som bland annat utvisar, att äfven renkalfvar och unga hounrenar slagtas. Då renar komma på gårdens oinhägnade höhäsjor, nedskjutas de ofta, och lapparne hotas med skjutvapen. Stället vore för lapparne till stort gagu, om folket vore ärligt, men som det nu är, är det till största skada.

Kurravaara by påstods vara nästan ännu farligare. Utom sådana personer, som direkt sjelfva stjåla, finnas här många tjufgömmare och flere lönkrögare, som dels sälja bränvin åt tjufvarne, dels tillbyta sig renkött därför. En krögare har slutat med handteringen, men ännu finnas fyra kvar.

Jukkasjärvi gamla kyrkoby, som förut varit sämst, sades nu blifvit något bättre i hänseende till stölder och bränvinshandel, ehuru ännu en mängd stölder begås och mycket stulet kött uppköpes samt mycket bränvin afyttras. Af sexton husbönder i byn ansågos ej mer än hälften vara redbare. Orsaken till att stölderna något aftagit sades vara, dels att lapparne under de senaste renåren kunnat hafva noggrann tillsyn öfver renarne, dels att länsmannen med mycken kraft försökt hålla efter tjufvar och lönkrögare.

I Svappavaara by sades gamla husbönder i allmänhet vara redbare, men ungdomen oerhördt tjufaktig. Under stocksläpning under denna vinter har en stor mängd renar tillgripits. Lönkrögeri bedrifves, ehuru ej i så stor skala som i senast nämnda två byar. Här lär ock finnas en extra polisman, som dock hvarken vågar eller förmår uträtta något nämnvärdt.

Äfven Rantusvuoma-lapparne, som stundom besöka Pajala socken och komma i närheten af byarne Palokorva, Lovikka, Auttis och någon gång Juhonpieti, måste erlægga dryg betalning, då de uppehålla sig på enskildas skiften.

Kaalasvuoma-lapparne, hvilkas egentliga flyttningsområde är trakten mellan Rantusjoki och Kalix' elf, hafva på sista åren börjat flytta om vintern inom Gellivara socken i närheten af Kalix' elf, emedan betet på södra sidan är betydligt bättre och utrymmet stort. De gårdar dessa lappar hufvudsakligast måste komma i beröring med äro Pirttivuopio eller Paitasjärvi vid sjön af samma namn, Laukkuluspa och Kaalaluspa, uti hvilka befolkningen är i högsta grad okunnig och tjufaktig och allra värst i Kaalaluspa by, bestående af två kronohemman och tvenne å kronomark utan tillstånd uppförda backstugor. Oaktadt de jemförelsevis talrika invånarne äro åbyggnaderna mycket eländiga. Folket, som anses mycket förmöget, har riktat sig genom stölder och lönkrögeri bland tjuflappar. Då en större eller mindre skock renar förirrar sig till närheten af byn, nedslagtas hvar

enda ren. Stölderna börja redan i slutet af augusti och fortfara hela hösten och vintern, så länge lappar tåga förbi eller uppehålla sig i närheten. Man försöker förvara det tidigt slagtrade köttet mest i skogen för att kunna afyttra det på marknader under vintern, och en del forslas med båt till gårdarne. Aldrig skall man dock i Kaalasluspa hafva stulit så oerhördt som under förliden höst. Man lär hafva fått visshet om, att en enda person på sin lott fått ej mindre än 300 renar. Till senaste Kengis marknad forslades från Kaalasluspa flere hundrade lispund endast renstekar, men som en del voro mycket skämda, måste åtminstone sex renlass föras tillbaka, hvilka man sedermera försökte afyttra i Gellivara; men det lyckades ej bättre, än att länsmannen der tog i beslag fyra lass, när stekarne voro odugliga såsom födoämne. Oaktadt denna myckenhet kött, som man förskaffar sig och afyttrar på marknader, medför man helt obetydligt med renhudar, hvilka till stor del förstöras. På senaste Matarengi marknad hafva dock Kaalasluspabor försökt sälja ej så obetydligt renhudar, från hvilka örönen med märkena bortskurits och hvilka hudar voro af så tidigt, antagligen i augusti, slagtrade renar, att det korta håret afföll från hudarne, då man skakade dem. Vid samma tillfälle utbjödos ock skämda renstekar. Oaktadt sålunda stölderna föröfvas nästan öppet, våga lapparne ej på egen hand verkställa någon undersökning i Kaalasluspa, ty de skulle genast afspisas med bössor och revolverar, hvilka senare tjuftarne alltid bära på sig. Länsmannen har ock svårt att veta lämpligaste ögonblicket, när han borde infinna sig. På framställd fråga till lapparne, om de så vidt i deras förmåga stod gingo länsmannen till mötes med angifvande af brott och förskaffande af bevisning, genmaldes, att de i allmänhet på sista tiden gjort det utan synnerligt obehag, men att de flesta brott ej kunde åtalas i följd af lättheten för tjuftarne att undanrödja bevisningen, då de i de flesta fall behöfde blott bortskaffa öröuen, med märken, från huden på en eller flere stulna renar. Deremot vågade ej de redbara bönderna i här förut omförmälda byar angifva sina tjuftaktiga granuar och lönkrögare, af fruktan för hämnd, hvilken ej skulle uteblifva, äfven om angifvelsen ej föranledde till den tilltalades fällande, hvilket oftast är ganska ovisst, ty om länsmannen ock anser sig hafva bevisning, händer det ej sällan, att vittnena, genom att vid domstolen fördölja eller rent af uppdikta en berättelse till den tilltalades förmån, åstadkomma hans frikännande.

Äfven betonades de olägenheter, som förorsakas lapparne genom utdrifning af timmer från kronans skogar. De ganska obetydliga skogarne uthuggas, toppar och qvistar lemnas kvar, snön hopar sig derigenom hård, och hela trakten blir oduglig som renbetesland, och slutligen hafva stockkörarne ett utmärkt lägligt tillfälle att stjåla renar, såsom det i vinter nogsamt visat sig, på de ställen der utdrifning egt rum. Upplysta om, att det var resthyggen, som nu utdrifvits, ville lapparne uttala den önskan, att ingen afverkning för framtiden borde komma i fråga från kronans skogar inom socknen.

*Ang. ordnandet
afförhållandet
mellan lappar
och bofaste.*

(Forts.)

*Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)*

Angående reumärkeslagens verkningar upplyste lapparne, att den verkat ganska godt, i ty att tillgrepp af renar genom förfalskning af märken något minskats, men framhöllo, att ordningsmannen i byalagen ej vågade, såsom önskligt och behöfligt vore, undersöka hjordarne och anmäla för länsman öfverträdelse mot lagen. Sedan de få vid sammanträdet närvarande bofaste, på framställd fråga, icke kunnat förneka lapparnes ofvanstående uppgifter och beskyllningar, begagnades tillfället att allvarligen framhålla för dem det vanärande för hela kommunen, att sådana brott och oordningar samt uppenbar kränkning af och trots mot allmän lag samt förnärmande af medmänniskors rätt kunde få alldeles opåtaladt förekomma, samt att alla grannarne i en by måste anses gemensamt ansvarige för tillståndet i byn, hvadan det var de bättre tänkandes pligt att ovillkorligen vara den fåtaliga kronobetjeningen behjelpig att uppdaga brotten och få de skyldige till straff befordrade, ty de brottsliges öfvertygelse om, att deras granne är en oförsonlig och oförskräckt fiende till deras olofliga handtering, skall säkert åstadkomma kraftigare verkan än en talrik polis.

Vidkommande de direkta åtgärder, som härförotom skyndsamt borde vidtagas, för att så vidt möjligt åstadkomma ändring i ofvan anförda missförhållanden, ansågs att två extra polismän borde förordnas i hvar lappbyalag samt sex för de bofaste, med tjenstgörings-skyldighet för två i byarne Svappavaara och Jukkasjärvi, två för Kurravaara och Käyrivuopio och två för Kaalasluspa. Tjenstgöringstiden borde för dem bland lapparne vara ständig, och för dem bland de bofaste från 1 september till 1 mars.

Den 16 april i Soppero.

Enär under sammanträdet i Jukkasjärvi närvarande lappen Tomas Jonsson Skum anmält, att Saarivuoma-lapparne icke kunnat infinna sig derstädes, men kunde endera dagen träffas i Soppero, infann jag mig nu i Soppero, der följande lappar från nämnda byalag tillstädeskommo för att höras rörande vissa förhållanden i deras byalag, nemligen Tomas Jonsson Skum, förinnan Jon Persson Omma, Isak Larsson Sikku och Jon Larsson Sikku.

Saarivuoma-lapparne, som om sommaren uppehålla sig på norska området omkring Altevand, efter gränsen mot Enontekis nedåt och om hösten vid Pulsujoki inom Enontekis, hafva alltid varit de mest tjufaktiga af alla lappar. Det är till största delen renar från Enontekis som tillgripits, och handteringen har varit mycket inbringande i följd af de många tjufgömmare och uppköpare, som funnits i Soppero by; men sedan tre af dessa äfvensom åtskilliga lappar blifvit åtalade och till straff befordrade, har tillståndet under senaste åren varit något bättre. Då under förliden sommar på flera ställen hittades flockvis dödade renar, utan att de tillgodogjorts, var

sannolikt att dessa renar ej dödats i följd af begär att stjäla, utan för att åstadkomma skada.

Härom berättade lapparne, att allt sedan 1888 på våren, då en Talma stam tillhörande lapp, Nils Mikaelsson Kemi, som förut jemte andra Talma-lappar fört sina renar inom 15:de distriktet i Norge, kommit in i 14:de distriktet, der Saarivuoma-lapparne flytta, hade ovänskap synts uppstå mellan Kemi och Tomas Jonsson Skum. I följd af att Kemi på sommaren samma år mistat nästan alla sina oxrenar, så att han på hösten måste begagna sig af hästar under flyttning, hade Kemi trott att renarne förkommit genom Skums tillskyndelse, hvilket dock ej var fullt sannolikt, enär hvarken dödade renkroppar eller slagställen påträffades i större antal än vanligtvis förut, och enär Kemi sedermera bland Talma lappers renar återfått omkring 300 af sina hanrenar, hvarförutom i klyftor påträffades ej så få kroppar efter nedrasade renar. På vintern 1889 skulle Kemi fattat ytterligare hat till Skum, emedan denne, som är slägt med Kemis hustru, förebrätt Kemi för ovänskap mot hustrun, åtminstone skulle Kemi hafva fält svåra hotelser mot Skum. Påföljande sommar påträffades öfver allt en mängd Skum tillhöriga renar dödade i skogen samt på ett ställe 70 renkalfvar, af hvilka endast hudarne afdragits. Ehuru ingen bevisning kan åstadkommas, är man förvissad om, att nu häktade Johan Henrik Jansson Blind, som till sitt häktande varit dräng hos Kemi, jemte två andra lappdrängar verkstält dessa dåd.

De nu närvarande lapparne sade, att de jemte de flesta andra husbönder tröttnat på det rättslösa tillstånd, som en följd af år rådt inom deras byalag, och önskade lifligt att sådana åtgärder måtte vidtagas, att ordning och sämja kunde åstadkommas. De hemstälde därför om anhållan hos konungens befallningshafvande, att två extra polismän kunde förordnas att tjenstgöra inom deras byalag från 1 september till 1 mars. Som enligt deras försäkran hvarken från deras eller något annat byalag inom socknen kunde fås personer, som vore lämpliga och villiga att åtaga sig befattningen, föreslogs dertill Elias Johansson från Soppero och norske undersåten Matts Svensson Tornensis.

Dessa lappar besöka alla vintrar Pajala socken och nödgas erlægga dryg betalning för uppehåll på enskildas skiften.

År och dag som ofvan.

F. Forsström.

Vidimeras

ex officio
A. Phinon.

Herr Roman: I den motion, som ligger till grund för tillfälliga utskottets förevarande utlåtande, förekommer en uppgift, vid hvilken jag anhåller att få något uppehålla mig.

*Ang. ordnandet
af jörhållandet
mellan lappar
och bofaste.*
(Forts.)

Sedan motionären i motionen först intagit en i en Östersunds-tidning synlig artikel rörande olofligt nedskjutande i massa af renar i Herjeådalen, hvilken artikel synes närmast hafva föranlett motionen i fråga, samt motionären derefter, och änskönt hans egen motion obestriddligen har en stark filantropisk anstrykning, med lätt ironi vidrört en del andra filantropiska sträfvanden, fortsätter motionären: »Hvar och en, som hyser minsta känsla för menniskorätt, måste häpna öfver ett sådant laglöshetstillstånd och fråga: Hvem är skulden till detta oeffterrättliga förhållande? Är det felaktiga eller ofullkomliga lagar eller en slapp tillämpning af lagarne? »Bådadera», har svarats från Herjeådalen.» — — — —

Huruvida felaktiga eller ofullkomliga lagar direkt eller indirekt bära någon skuld eller icke i de rättskränkingar, hvilka i den citerade tidningsartikeln omförmälas, derom vill jag visst icke tvista med motionären, men hvad jag deremot vågar bestämdt påstå, det är, att någon skuld till berörda rättskränkingar icke är att söka i slapp tillämpning af emot sådana gifven lag, och jag tror mig kunna göra anspråk på att derom ega någon kännedom, då jag allt sedan år 1879 är ordinarie domare i Herjeådalen och således i egenskap af häradsrättsordförande i första hand har mig anförtrodd lagarnes tillämpning derstädes.

Såsom för den ärade motionären utan tvifvel är väl bekant, tillkommer det icke domstol att, der en rättskränkning skett, omedelbart ingripa för dess beifrande, utan är domstolens ingripande bundet vid att dess åtgärd skall under en viss form påkallas.

Följaktligen, der domstolens åtgärd icke påkallas, der kan icke heller någon lagtillämpning komma i fråga.

Nu är emellertid händelsen, att från och med 1879 intill innevarande års början icke vid någon af domstolarne i Herjeådalen varit beifrad vare sig någon enda sådan lagöfverträdelse, som i motionen beröres, ej heller någon skadegörelse å ren, hvaremot under nämnda tid två personer stått tilltalade för olofligt dödande af ren i afsigt att tillegna sig djuren, och blef den ene af desse slutligen dömd som tjuf, men den andre, i brist af bevisning, frikänd.

Till innevarande års vinterting med Hede tingslag ha deremot instämts två mål angående olofligt dödande af renar, men dessa båda mål äro ännu på häradsrättens pröfning beroende.

Motionären behagade häraf finna, att, då under senaste 12 till 13 åren intet slags skadegörelse alls å ren varit vid någon af domstolarne i Herjeådalen föremål för lagtillämpning, det än mindre kan blifva något tal om slapp tillämpning derstädes af i sådant hänseende gifven lag, åtminstone icke under nämnda tid.

Hvad derutinnan kan hafva inträffat för längre tid tillbaka, är för mig obekant och utforskadt och torde i alla händelser vara att räkna till den snö, som föll i fjol.

Innan jag härefter öfvergår till att orda något i hufvudfrågan, anser jag mig böra, med anledning af motionärens anförande i dag

i ämnet, uttryckligen förklara, att jag ej har för afsigt att inlåta mig på något vare sig klander eller försvar af den i berörda anförande tydligen utpekade enskilde mans görande och låtande, som sålunda bragts på tal, och mina skäl härför äro, att jag anser denna fråga nu ej vara kommen inför rätt forum, och dessutom håller före, att det icke, såsom nu är händelsen, bör vara denne man betaget att varda i saken hörd.

*Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.*

(Forts.)

Jag ber att vidare få erinra, att jag i min följande framställning uteslutande afser lappförhållandena i Herjeådalen, hvilka äro de enda, om hvilka jag har någon på erfarenhet grundad kännedom.

Att under sistförflutna vinter ett stort antal renar blifvit olofligen fälda i den del af Herjeådalen, der lappar och renar hålla till, eller den vestra delen af provinsen, lärer nog vara obestridligt, men antalet dödade renar synes dock i allmänhet hafva blifvit mycket öfverdrifvet. — Länsmannen i orten uppger nemligen i en rapport af den 3 april innevarande år till konungens befallningshafvande i Jemtlands län hela antalet under sistförflutna vinter i Herjeådalen nedskjutna renar till omkring 150. med reservation att antalet möjligen kan vara högre. Redan detta är ju dock ett ganska betydligt antal.

Jag tror mig emellertid kunna försäkra den ärade motionären, att grunden till hvad som inträffat icke, såsom han synes hålla före, är att söka vare sig i något stråtröfveri eller i försök att utrota apparne, icke ens i ett blott och bart skadegörelsebegär, utan torde närmast vara att hänföra till en lätt förklarlig, om än derför icke mindre beklaglig yttring af ett slags nödvärn.

Till de stridigheter, som för närvarande råda i Herjeådalen mellan lappar och bofaste, finnas, såsom konungens befallningshafvande i Jemtlands län i sitt vid utskottets betänkande fogade utlåtande framhåller, många och verkliga anledningar å ömse sidor.

Ett missförhållande, som framkallat en sådan missnöjesanledning, är att vid afvittringen lappen anvisades ett allt för trångt utrymme och utan att tillbörligt afseende dervid fästes på renskötelsns behof af skog och lågland vid långvariga oväder och vid kalfningen. I allmänhet fick dock lappen jemväl derefter fortfarande uppehålla sig med sina renar på de enskildes egor, och deraf uppkommo i förstone ej några slitningar mellan de bofaste och lapparne, antagligen dels derför att lapparne då sannolikt bättre än nu togo vård om sina renar, dels ock derför att något större behof för bonden den tiden ännu ej framträdte att tillgodogöra sig befintliga odlingslägenheter, ängs- och betesmarker. Allt efter som odlingen fortskred blef emellertid förhållandet emellan lapparne och de bofaste ömtåligare. Så länge de skador, renarne gjorde å bondens egor, ännu voro få och obetydliga, kunde dock uppgörelse i godo dem emellan träffas, men i den mån skadorna blefvo talrikare och betydligare, måste domstol allt oftare anlitas för att slita derom uppkomna tvister, och detta var i sanning ej egnadt att förbättra förhållandet emellan de

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste.

(Forts.)

bofaste och lapparne, ty det visade sig snart, att det i allmänhet var omöjligt för den, som lidit skada, att genom rättegång utfå ersättning derför, icke derför att han ej kunde visa, både att skada skett och att den skett genom renar, så ock skadans belopp, utan att af det skäl, att det i regel var omöjligt att styrka, hvems renar det varit som gjort skadan. Ännu så länge ansåg sig dock bonden ega och egde rätt att med andras uteslutande fritt förfoga och bestämma öfver sin egendom, och han var derjemte ännu lagligen berättigad till ersättning för *all* skada å sin egendom genom renar, om han än, såsom jag redan nämnt, hade ganska svårt att göra denna sin rätt gällande. Men så kom den s. k. lapplagen, eller lagen angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige af den 4 juni 1886, och härigenom blef förhållandet väsentligen förändradt. I stället för att bonden dittills egt att med andras uteslutande fritt förfoga och bestämma öfver sin egendom, inrymdes genom denna lag åt lapparne en slags sameganderätt med bonden i dennes egendom, i ty att deri stadgas, att lapparne ega att uppehålla sig med sina renar å enskildes egor, dem de enligt gammal sedvana hafva besökt; och icke nog dermed, utan jordegaren frän-togs ock genom denna lag i många fall rätten till ersättning för liden skada, och der denna rätt ännu kvarstår, är dess tillgodo-njutande icke sällan bundet vid skyldighet för den, som lidit skada, att bevisa, att denna tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning; men är det hardt nära omöjligt att redan nu kunna lagligen styrka, hvems renar som gjort en uppkommen skada, så kan man säga, att det är så godt som absolut omöjligt styrka, att skadan skett uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet. Och härmed var det redan förut ingalunda goda förhållandet mellan lapparne och de bofaste i hög grad tillspetsadt. Såsom bevis för att jag i denna min uppfattning ej står ensam, vill jag åberopa hvad en af länsmanen i orten den 9 september 1890 till konungens befallningshafvande i Jemtlands län aflåten rapport härom innehåller. Sedan i denna rapport, som föranledts af en i tidningen Aftonbladet för den 23 augusti 1890 synlig artikel, omförmälts, hurusom under såväl nyssnämnda år som närmast föregående två eller tre åren renar blifvit oloffigen nedskjutna i Herjeådalen, allt flera år efter år, innehåller rapporten följande uttalande: »Lapparne, flere tillsammans, isynnerhet då de träffa personer, hos hvilka de tro sig kunna väcka medlidande, kunna visserligen beklaga sig öfver att renarne blifvit nedskjutna, men hittills har icke någon velat vidgå, det han särskildt varit egare till något af de skjutna djuren. Orsaken härtill är tydligen ingen annan än de många rättegångar angående skade-ersättningsanspråk, som föregått ifrågavarande våldsåtgärder och som årligen förnyas af de bofaste mot lapparne, men som icke medfört annat resultat, än att deraf tydligen blifvit visadt, att det är faktisk omöjligt för de bofaste att med laga åtgärder vinna någon rättelse gent emot lapparne. Nästan hela året, men i synnerhet

under våren och hösten, har man dagligen tillfälle se, huru hundratals, för att icke säga tusentals renar ströfva fritt omkring å de bofastes egor, och hvar och en, som vill vara opartisk, måste inse, att en sådan massa gräsätande djur under sådana förhållanden ovilkorligen måste göra skada, på våren genom att afäta gräset, allt efter som det spirar upp, och på hösten genom att utsparka och förstöra det uppstackade höet, hvartill kommer den skada renarne lära göra på ungskog. Detta oaktadt förneka lapparne enständigt, icke endast att skador förorsakas genom renar, utan jemväl att de äro egare till de renar, som ströfva omkring på de bofastes egor, och det är icke möjligt för de bofaste att bevisa motsatsen, emedan ingen annan än lappen sjelf kau på afstånd urskilja renmärket.»

Bemålde länsman uttalar härefter såsom sitt omdöme, att lapparne sjelfva framkallat de mot dem föröfvade våldsigheterna, hvarjemte han anser lapparnes obenägenhet att vilja vidgå att uppkommen skada orsakats af dem tillhöriga renar härleda sig bland annat derifrån, att en del godt folk, som icke förstår saken, uppfattar det som den oskyldigaste sak i verlden, att en »fattig» lapp låter sina kanske 2,000 renar förstöra den skörd, hvarmed bonden skall föda sina kreatur.

I sammanhang härmed vill jag, då motionären hänvisat till upplysningar, som han förmålt sig hafva inhemtat från Herjeådalen, påpeka, hurusom en upplysnings värde är i väsentlig mån beroende, af hvem som meddelat densamma. Att icke alla upplysningar från Herjeådalen äro obetingadt tillförlitliga, kan man finna af hvad den af mig åberopade rapporten härom innehåller, hvilken härutinnan lyder sålunda: »Om man, såsom Aftonbladets korrespondent, vänder sig till den »mest ansedde» bland Ljungdalens bönder, hvilken eger flera renar än mången lapp och som genom handel med lappar samlat den förmögenhet, hvarigenom han blifvit den mest ansedde, får man höra, att renarne icke göra någon skada, utan i vissa fall tvärt om befordra växtligheten; men vänder man sig till någon af de fattigare och mindre ansedda bönderna, hvilken icke eger några renar, får man höra, att han ganska ofta fått slagta eller sälja kreatur endast derför, att det foder, som han beräknat blifva tillräckligt för hans kreatursuppsättning, till en del blifvit förstördt af renar. Af samma orsak förefaller det ock den, som ej haft tillfälle att närmare taga reda på förhållandet, som om det skulle vara endast några få personer (s. k. lappfiender) som klaga öfver renarnes skadegörelse. Så är dock alldeles icke fallet. Alla som ega mark, gränsande intill lappområdet, och som icke tillika äro renegare, klaga öfver lidna skador.»

På hvad sätt anledningen till ofvanberörda stridigheter mellan de bofaste och lapparne numera skall kunna på ett både nöjaktigt och varaktigt sätt aflägsnas, är ej så godt att säga, men mig synes det icke kunna ske på annat sätt än genom att arbeta på, att en bestämd gräns må komma till stånd mellan, å ena sidan, det om-

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste.

(Forts.)

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste. råde, der lapparne ega att med sina renar uppehålla sig, och, å andra sidan, de bofastes egor, der de icke må ega att uppehålla sig.

(Forts.)

Ett annat förhållande, hvarpå konungens befallningshafvande i Jemtlands län i sitt förenämnda utlåtande fäst uppmärksamheten, är det stora antal *omärkta* renar, som ströfva omkring i Herjedalen och der anställa skador å de bofastes egor. Konungens befallningshafvande yttrar härom bland annat: »Det förekommer i alla lappbyar, att en eller annan ren saknar det märke i örnen, som betecknar hvem han tillhör, men sådana omärkta renars antal är i allmänhet icke betydligt, utom i Storsjö och Are, der deras antal antages utgöra öfver en tredjedel af alla renar, således 3- å 4,000 stycken. Här är det med flit renar lemnas omärkta, på det deras egare icke skola kunna antastas för den skada, de åstadkomma, och dessa, jemte ytterligare en stor del af de märkta renoxarne, få ströfva hela året omkring, fullkomligt utan uppsigt, och denna halfvilda hjord beskattas af lappen genom infångande och slagtning, då de, efter att på sommaren sällskapat med de tama hjordarne på högfjellen, ännu på hösten äro kvar. När vintern tvingar lappen från fjellen, sprida sig de otama som verkliga skadedjur långt ned i provinsen ända in på Hede- och Vemdalens kyrkobyars inegor och rifva ned höstackar och äta upp eller förderfva mängder af bondens hopskrapade vinterfoder. Det är icke att undra öfver om jordegaren ibland förlorar tålmodet, äfven om han kan hoppas att genom lappfogden beredas någon ersättning af renarnes egare.»

Jag tviflar på att någon af eder, mine herrar, skulle kunna med stoiskt lugn åse, hurusom hela hans egendom sköflas af en flock renar utan ringaste utsigt för honom att kunna med lagens tillhjälp afvärja sköfvingen och utan den ringaste utsigt att med lagens tillhjälp kunna få någon ersättning för liden skada. Ja, saken är sannerligen ganska allvarsam, mine herrar, och icke minst för den bofaste jordegaren! Emellertid tror jag konungens befallningshafvande kunna komma till rätta härmed genom anlåtande af den utväg, som 13 § lapplagen anvisar.

Slutligen framhåller konungens befallningshafvande ytterligare en omständighet, hvilken enligt mitt förmenande är den vigtigaste synpunkten för bedömandet, huru frågan om lappförhållandena i Herjedalen bör lösas. Konungens befallningshafvande yttrar sig härom sålunda:

»En omständighet, hvarpå Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förr fäst uppmärksamhet och som torde varit värd mera afseende, än som vid stiftandet af 1886 års lag kom den till del, är det år för år tilltagande bruket att bofaste ega renar, som en lapp vårdar åt dem. Man har häruti till en del att söka orsaken till den på senare tiden starka ökningen af antalet renar i nästan alla fjellen. Lappfogden beräknar, att inom Oviksfjells lappby renantalet inom jämförelsevis kort tid fördubblats och i alla de öfriga fjellen, utom ett, betydligt tilltagit. För det första blir det, om

antalet renar får växa huru långt som helst, till slut omöjligt att äfven med stora uppoffringar skaffa tillräckligt med renbete. Vidare torde väl på goda grunder kunna ifrågasättas, huruvida det är nödigt, att staten underkastar sig uppoffringar genom inköp af jord för att användas till bönders eller nybyggares industri att föda upp renar, eller om det är rättvist att en del jordegare genom lag åläggas skyldighet att tåla intrång och inskränkning i sin eganderätt, för att en annan jordegare vill skaffa sig inkomst af ren-uppfödning.»

*Ang. ordnandet
afförhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)*

I sanning kan man med konungens befallningshafvande fråga: Är det nödigt? Är det rättvist? Äfven här om yttrar sig läns-
mannen i orten uti sin af mig förut återopade rapport, och detta på följande sätt:

»Vidare är en stor del af den jordegande befolkningen egare till ett betydligt antal renar, som mot en rent af löjligt ringa ersättning vårdas eller kanske rättare sagdt vanvårdas af lapparne, och det är klart att dessa renegade bönder icke hafva någon synnerlig auledning att beklaga sig öfver lapparnes vårdslöshet ej heller att tillhålla dem att bättre vakta renarne; dock finnes det renegade bönder som så göra, men som ock derigenom komma i misskredit hos lapparne och således hafva att vänta sig en mindre afkastning af sina renar.»

Jag kan i sammanhang härmed meddela den upplysningen, att af hittills vid Hede häradsrätt anmälda 256 renmärken tillhöra icke mindre än 98 bofaste renegare, eller sålunda i det närmaste $\frac{2}{5}$ af samtliga der anmälda renmärkena. Att det icke är af intresse för lapparne, som de bofaste inlåta sig på renskötsel, vågar jag bestämdt påstå. Tvärt om torde det, såsom konungens befallningshafvande anmärker, vara till stor fördel för lappen, om han kunde komma ifrån den nu rådande affärgemenskapen med de bofaste, »ty detta kompaniskap slutar ofta med lappens ruin». Jag för min del är lifligt öfvertygad om att, derest det i stället ej finnes andra renegare än lappar, det sannolikt skulle utan synnerlig svårighet låta sig göra såväl att bereda tillräckligt utrymme åt lapparne derstädes som ock att derigenom och äfven annorledes främja god grannsamja mellan dem och de närboende jordegarne.

Detta allt oaktadt torde må hända mången, med hänvisande till de ersättningsbelopp, som, enligt hvad konungens befallningshafvande i Jemtlands län i sitt utlåtande omförmäler, blifvit genom lappfogdens bemedling under senare åren utbetalta till jordegare för skador af renar, tro sig finna stöd i den meningen, att det väl ändock icke är så farligt, då ju jordegarne få ersättning för lidna skador, och sådana till ganska betydliga belopp. Jag vill derfor fästa herrarnes uppmärksamhet vid att, såvidt jag ej är illa under-
rättad, i dessa ersättningsbelopp endast ingår ersättning för skador å *slaget* hö, men, såsom jag förut haft äran framhålla, förorsaka

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste. renarne jordegaren betydliga skador af hvarjehanda annat slag, hvilka han med eller mot sin vilja måste tåla.

(Forts.) Hvad föreslår nu utskottet för utjennande af alla dessa stridigheter mellan de bofaste och lapparne och till befordrande af frid och endrägt dem emellan? Jo, dels en ändring i 11 § lapplagen, i syfte att jordegaren icke under några förhållanden skulle vara berättigad till ersättning för skada å stackadt och häsjadt hö, så framt han icke kan visa, att skadan tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid reurnes bevakning, eller med andra ord att tvinga jordegaren till att alltid förvara sitt hö i lador, dels ock en skärpning i straffet för den, som olofligen fäller eller misshandlar lapparne renar. Har utskottet verkligen kunnat föreställa sig, att den i förra hänseendet föreslagna ändringen, hvarigenom en af de få skyddsbestämmelserna i lapplagen till jordegarens förmån skulle bortfalla, är egnad att främja frid och försonlighet mellan lapparne och de bofaste? Jag för min del tror, att verkningarna deraf skulle blifva alldeles motsatta. Den föreslagna straffskärpningen har jag ej något emot, då denna kan synas vara af förhållandena påkallad, men samnerligen jag tror, att ensamt dermed mycket står att vinna, ty lika litet som lappen lemvar sitt visitkort efter sig, der hans renar gjort skada, lika litet lär den, som har för afsigt att olofligen nedskjuta renar, taga vittnen med sig, då han gör det, utan kommer nog hädanefter som hittills gerningsmannen nästan alltid att förblifva oåtkomlig. Jag vill emellertid icke motsätta mig, att en skrifvelse i ämnet aflåtes till Kongl. Maj:t, men skall en skrifvelse aflåtas, anser jag, att den ej bör inskränka sig till begäran om utredning och förslag endast i de båda hänseenden, som blifvit af utskottet framhållna, utan gifvas en större omfattning; och tillåter jag mig därför, herr talman, att hemställa, att kammaren ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter utredning, till Riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, som må finnas af omständigheterna påkallade för rättvisare och bättre ordnande af förhållandet mellan lappar och bofaste, hvarom jag anhåller om proposition.

Herr statsrådet friherre von Essen: Vare sig kammaren antager den ena eller den andra här föreslagna redaktionen, så föreställer jag mig, att följden deraf i alla fall skall blifva den, att en ny lappkomité skall tillsättas, ny utredning verkställas och förslag till ny lapplag uppgöras o. s. v., och allt detta i en fråga, som för några år sedan utarbetats och utkämpats, då som bekant den nu gällande lapplagen antogs, hvilken, åtminstone hvad Jemtland beträffar, trädde i tillämpning vid 1889 års början. Den erfarenhet, som vunnits af denna lag, är således ganska kort. Då den här förevar till behandling, påminner jag mig att särskildt landshöfdingen i Jemtlands län var mycket emot denna lapplags antagande,

enär han ansåg, att om den ock möjligen, såsom han hoppades, skulle blifva gynsam för lapparne, den i allt fall skulle medföra svårigheter vid tillämpningen. Den har verkligen ock, såsom det synes, föranledt till åtskilliga svårigheter, det måste erkännas.

*Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.*

(Forts.)

Den siste talaren antyde, att lapparne hade för trångt, och ansåg, att man borde utvidga deras rättighet att låta sina renar beta på omgifvande åbors och bönders egor. Det är egentligen på den senare tiden, som bönderna allt mer börjat taga vara på sina tegar och icke velat upplåta dem att af lapparne fritt sköflas, och då å andra sidan lapparne fått förmånen af utvidgad betesrätt, så bestämmer lagen, att de skador, som af lapparne åstadkommits, skola ersättas efter vissa bestämda grunder. Men till följd af svårigheten att utröna, hvilka lappar egentligen varit skyldige att låta sina renar beta inom ett visst område, har man inrättat s. k. skadeståndsområden, inom hvilka flere lappbyar skulle gemensamt ansvara för de skador, som skett. Dessa skadeståndsområden äro likväl på många ställen ännu icke indelade, emedan köp ännu pågå i syfte att utvidga de renbetesfjell, som man vill åt lapparne upplåta. Kongl. Maj:t har nemligen af Riksdagen fått rätt att, i den mån konungens befallningshafvande efter pröfning af Kongl. Maj:t och domänstyrelsen får sälja virke på sådana hemman, som höra till de lappska skogsfjellen, använda de sålunda inflytande medlen till köp af nya renbetesområden, der lapparne få fritt husera såsom dem för godt synes. Men sjelfva jorden på dessa områden utarrenderas, naturligtvis mot mycket lågt arrende, efter som arrendatorn ständigt blir generad af lapparnes påhelsningar. Sedan jag blifvit finansminister hafva dessa hemmansköp fortgått och fortgå ännu, och sedan år 1889 hafva vi för 183,263 kronor köpt sådana egor för att till lapparne upplåtas. Så mycket, och det kommer att stiga till ännu större belopp, hafva vi offrat på det fåtal lappar, som finnes i Jemtland och Herjeådalen. Jag var en gång deruppe och gjorde mig underrättad om förhållandena derstädes. Der voro då icke mer än omkring 20 å 30 lappar i en lappby, och de kunde anses hafva 2- å 3,000 renar. Men hvilka ega i sjelfva verket dessa renar? Den siste talaren upplyste, att de icke uteslutande egas af lapparne, utan att omkring $\frac{2}{5}$ deraf skulle tillhöra de bofaste. Förhållandet är nemligen det, att, då lapparne komma med sina hjordar strykande öfver en trakt, tänka åboarne, att lika gerna som vi lida detta intrång, köpa vi hundra renar och deltaga i lapparnes vinst. De bofaste lemna då sina, till ett ganska stort antal uppgående renar till lapparne emot särskild ersättning och skörda deraf vinst. På så sätt ökas ständigt antalet renar, och dessa spridas allt mer öfver åboarnes egor. Detta förhållande anser jag vara af den största vikt i denna fråga, ty icke kan staten obegränsadt fortsätta att genom köp utvidga lapparnes betesområden.

Jag tror emellertid det vara bäst att låta frågan mogna, till dess man vunnit något mera erfarenhet af huru lapplagen verkar,

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lappar och bofaste.

(Forts.)

och till dess flera köp blifvit gjorda för att reglera gränserna, hvilka nu äro så obestämda, att renhjordarne måste stryka öfver stora egor, som icke kunna skyddas. Det är dessutom svårt att bevisa, hvilka lappar gjort skadan, innan skadeständsområdena blifvit öfver allt bestämda, hvarigenom man åtminstone kan veta, hvilken lappby skall träffas af ersättningsskyldigheten. Såsom herrarne finna af betänkandet, äro omkring 3,000 kronor utbetalta i skadeersättning, och jag tror, för min del, att mycket af det öfverklagade missförhållandet skulle kunna afhjelpas derigenom, att polisuppsigten, så vidt möjligt vore, blefve skärpt. Men icke tror jag, att man bör tillgripa sådana särskilda bestämmelser, som att ålägga åboarne att hafva sitt hö i lador. Sådant är mera lämpligt att anförtro åt den enskilda omtänksamheten än att göra det till föremål för lagstiftning.

På grund af hvad jag nu anfört tror jag, att man bör se tiden an och uppskjuta med några ändringar i nu gällande lapplag, till dess man vunnit tillräcklig erfarenhet om, huru den verkar i nu ifrågavarande hänseende.

Herr Berg, Lars: Jag ber att endast i korthet få yrka bifall till utskottets förslag. Två andra yrkanden hafva nyss gjorts: af den förste talaren, att det tillägg i skrifvelsen skulle göras, att Kongl. Maj:t »så fort som möjligt» skulle villfara Riksdagens önskan; af den andre talaren, att de i utskottets kläm förekommande orden: »i ofvan omnämnda hänseenden» skulle utgå. Det första yrkandet synes mig behäftadt med en viss brist på hänsyn. Det kan nemligen icke anses nog vördnadsfullt att be Kongl. Maj:t vara så god och så fort som möjligt eller genast åstadkomma något. Det senare förslaget åter skulle allt för vidt utsträcka den lagförändring, som här afses och är nödig. Det är nemligen ett obestriddigt faktum, att lagen är aldeles för ny för att redan nu böra i någon väsentligare mån ändras. Den har i Jemtland icke tillämpats i fullt två år och icke mer än något öfver fyra år i de öfriga landsdelarne. Den är i och för sig synnerligen förmånlig för lapparne och utgör en heder för vårt folk och en prydnad för svensk lagstiftning, då den på ett särdeles framstående sätt tagit vårdnad om en underlägsen och undanträngd folkstam. Derfor har ock utskottet jemväl af det skäl, som den siste högt ärade talaren anförde, inskränkt sig till endast några få moment, hvilkas ändring utskottet ansett möjligen böra tagas i öfvervägande. Men derjemte har utskottet påpekat ett och annat önskningsmål, som förut icke blifvit berördt, nemligen vissa tillägg till renmärkeslagen rörande förfalskade eller förderfvade eller obefintliga renmärken.

Den förste talaren yttrade, och motionären har påstått det samma, att nemligen de öfverklagade missförhållandena berodde på slapp lagstiftning och lagtillämpning. Deremot har den andre talaren, domaren, här protesterat. Men förhållandena äro sådana, mine

herrar, att båda kunna ha rätt å hvar sin sida, den ena från lapparnes synpunkt och den andra från domareembetets, ty såsom nu lagen lyder, kunna både domaren och länsmannen nästan stå inom synhåll för tjuften, som stjäla eller skjuter ned renar, utan att någongendera af dem ändock skall kunna leda brottet i bevisning. Ty om de blott äro på så långt afstånd, att förbrytaren hinner skära af rendjurens märkta öron, så saknas målsegare, då egaren i de flesta fall icke kan bevisa att de dödade omärkta djuren äro hans. Likväl skulle det vara obefogadt påstå, att skulden ensamt ligger i en slapp lagstiftning eller lagskipning. Skulden ligger hos ödemarken och bristen på polis samt i svårigheten af rättsskydd för en sådan lös egendom som renar. Derför har utskottet också utgått från den synpunkten, att hvad än må åtgöras i frågan och hvilken ny lagstiftning må beslutas, så är detta i ödemarken af mindre betydelse än att föranstalta om tillräcklig polisuppsigt, så att de lagar vi ega blifva i någon mån efterlefda, och det är just hufvudafsigten med utskottets här förordade skrifvelse att bereda möjlighet dertill, att polisen understundom må kunna vara till finnandes på de orter och tider, hvarest sammanstötningar mellan lappar och bofaste oftast inträffa. Detta är det för närvarande viktigaste, och då dertill hvarken behöfves någon komité eller någon annan särskild kostnad, än förhöjning af anslaget till särskild polisstyrka på landet, får jag yrka bifall till utskottets förslag oförändradt.

*Ang. ordnandet
af förhållandet
mellan lappar
och bofaste.
(Forts.)*

Herr Annerstedt: I likhet med den siste talaren får jag yrka bifall till utskottets hemställan i oförändradt skick. Det förslag, som den andre talaren här framställt, innebär ingenting annat än att en ny lappkomité borde tillsättas, hvilken skulle omarbete de lagar, som efter långvariga förarbeten blifvit af Riksdagen antagna den 4 juni 1886. Men det kan väl icke vara skäl att redan nu, då, såsom från statsrådsbänken påpekats, lagen ännu icke blifvit fullständigt genomförd, taga i öfvervägande om och på hvad sätt denna lag skall undergå förändring.

Utskottet har i sitt betänkande framhållit vissa punkter såsom föremål för utredning, huruvida icke någon ändring i nuvarande bestämmelser borde åstadkommas. Bland dem har utskottet upptagit två frågor, hvilka voro föremål för vidlyftiga öfverläggningar inom den gamla lappkomitén, nemligen 11 och 17 §§ i lapplagen. I fråga om dessa lagbestämmelser torde det dock vara tvifvelaktigt, huruvida tillämpningen redan visat, att man kan komma till ett bättre resultat, än det som framgår af nu gällande lagbestämmelser. Huruvida straffbestämmelsen i 17 § borde något skärpas, kan vara föremål för olika meningar, men denna fråga läser Kongl. Maj:t utan någon komité kunna taga i öfvervägande. Likaledes torde utan komité kunna prövas, hvilka åtgärder böra vidtagas för att underlätta möjligheten att åstadkomma bevisning angående den skada, som enligt uppgift på åtskilliga orter obehörigen tillfogas lapparne.

Ang. ordnandet af förhållandet mellan lapparnes och bofaste. Frågan härom torde förtjena en utredning. Ty om man å ena sidan kan antaga, att öfverdrift förekommer vid framställningen af förhållandet från lapparnes sida, så torde icke heller kunna förbises, att man icke får sätta obetingadt förtroende till de uppgifter, som framkommit från de bofaste.

(Forts.)

Herr Cederberg: Då 1886 års lapplag i riksdagen behandlades, tog jag mig friheten att i denna kammare uttala mina betänkligheter mot den lagparagraf, hvarigenom rätt till renbete utsträcktes till sådana områden, der denna rätt förut icke fans, och det är ganska egendomligt att nu få höra, att just det, hvaremot jag yttrat mina betänkligheter, åtminstone inom Herjedalen, bestämdt medfört de olägenheter, hvaröfver nu klagats, dessa massmord på renar.

Emellertid är jag nu af den åsigten, att man i förevarande fall icke bör ändra hvad som en gång blifvit beslutadt, förr än man vunnit större erfarenhet än man nu har om lagens verkningar. Från statsrådsbanken har, enligt mitt förmenande, fullgoda skäl lemnats derför, att Riksdagen icke nu bör besluta någon skrifvelse till Kongl. Maj:t i nu föreslagna riktning, och på denna grund anhåller jag om afslag å såväl motionärens som utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen som öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på nu förevarande utlåtande yrkats: 1:o att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o af herr *Adelsköld*, att denna hemställan skulle bifallas med den ändring, att näst efter ordet »utredning» insattes orden: så snart som möjligt; 3:o af herr *Roman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med uteslutande af orden »i ofvan omnämnda hänseenden»; samt 4:o att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition dervid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej --- 34.

Föredrogs ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 281, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning rörande möjlighet för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk.

Då Första Kammaren, vid föredragning af sitt tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15, redan i ämnet fattat enahanda beslut som Andra Kammaren, hvilket beslut genom protokollsutdrag delgifvits sistnämnda kammare, lades det nu föredragna protokollsutdraget, såsom icke föranledande vidare yttrande, till handlingarna.

Upplästes och godkändes sammansatta stats-, banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 64, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i förordningen angående en postsparbank för riket den 22 juni 1883.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial n:o 13, med förslag till omröstningsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets i utlåtande n:o 12 gjorda hemställan om höjande af det till extra arbeten m. m. vid riksbankens hufvudkontor anvisade anslag.

Herr vice talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan talmännen omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnes sammanträden nästkommande måndag, derest dessförinnan voteringspropositioner för sådana omröstningar blifvit af båda kamrarne godkända.

Herr Bergström erhöll på begäran ordet och yttrade: Just då den öfverläggning höll på att afslutas, hvilken sistlidne onsdagsafton egde rum rörande Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete, begärdes ordet af en talare. Sedan han påbörjat och fortsatt sitt föredrag, yppades mellan honom och kammarens talman skiljaktiga meningar derom, huruvida talaren höll sig till det föreliggande ämnet, eller hvad han yttrade afsåg något annat. Jag tager mig friheten hemställa, att denne talares yttrande och det meningsutbyte, som egde rum mellan honom och kammarens talman, måtte få ur protokollet utgå.

Herr Treffenberg: Såsom varande den talare, hvilken herr *Bergström* åsyftar, ber jag att nu få yttra några ord.

Då herr *Bergströms* hemställan onekligen innefattar uppslag till ett »modus vivendi» vid kammarens herr talmans och mina mellanhafvanden, och då jag naturligtvis vill undvika, så vidt på mig beror, en för alla parter, antager jag, obehaglig diskussion, så finner jag mig böra acceptera herr *Bergströms* förslag, dock endast på ett vilkor, emedan endast derigenom hufvudändamålet med mitt uppträdande i onsdagens aftonplenum vinnes. Detta vilkor är, att mig måtte tillätas nu få uppläsa och i dagens protokoll få infördt ett yttrande, uti hvilket herrarne alla, som voro närvarande vid ifrågasvarande aftonplenum, skola finna med fotografisk trohet återgifvet i allt väsentligt åtminstone mitt anförande. Detta yttrande lyder så: »För någon vecka sedan, då vi här debatterade det väckta förslaget att förrätta riksdagsmannaval på söndag, begagnade en ärad talare tillfället att till kammarens diskussionsprotokoll öfverflytta en praktblomma, som en reservant i denna fråga hade uppdragit — på kalljord, kan man säga. Nu skall jag taga mig friheten att från förvisning rädsla ett annat praktexemplar, som samme blomstervän producerat, men denna gång likväl i drifhus, ty han har, såsom herrarne veta, godt om bränsle. Herr *Hedin* har såsom ledamot af arbetareförsäkringskomitén afgifvit en reservation mot komiténs förslag till lag om sjöfolks försäkring för olycksfall i tjensten, i den punkten nemligen, der komitén föreslagit, att rätt till ersättning skulle förfalla, der den af olycksfallet träffade genom eget groft vållande förorsakat detsamma, och herr *Hedin* synes mig till en början anförä ganska goda skäl för sin åsigt; men sedermera och då komitén utgått från den förutsättningen, att i det förutnämnda fallet ersättning icke skulle gifvas, samt följaktligen, i händelse af tvist, man måste anlita domstols biträde för att slita tvisten, utbrister reservanten: 'Jag vågar ej hoppas att lagtillämparens förstånd skall göra en olämplig lagbestämmelse oskadlig. Nej, när man sett hvad svenske domare vid öfver- och underrätter lyckats göra t. ex. af lagens stadganden om nödvärnsrätt, så i sauning är skäl till fruktan. Jag anropar därför lagstiftaren, att han ej må i denna punkt följa komiténs råd, att han ej må öfverlemna vårt sjöfolks olycksfalls-

försäkring till ett experimentalfält och ett rof åt den i vårt land blomstrande juridiska skarpsinnighet, som lefver i ordvrängning, andas i formler och hafver sin varelse i pappersdistinktioner.

Mine herrar domare, tålen I detta, så tålen I knifven! Herr Hedin *vet* mycket väl — ty hvad man än kan säga om honom, men dum är han icke — att, *om* den anklagelse, som han här rigtat mot Sveriges aktade domarecorps, skall ega någon betydelse, någon *bevisningskraft*, den depravation, hvarom han talar, gifvetvis måste gälla domarecorpsen kollektivt och icke blott ett och annat undantag, ehuru jag tror, att han skall få svårt att uppleta äfven ett sådant, som 'lefver i ordvrängning, andas i formler och hafver sin varelse i pappersdistinktioner'. Detta *vet* han mycket väl, han *vet*, att han här framställt en vrångbild af det verkliga förhållandet. Men icke förty framslungas anklagelsen. Huru förklara detta? Jo, bessemersugnen var glödhed och smältan måste fram. Herr Hedins förfarande är helt enkelt oförsvarligt. Han kan icke ens förebära den ursäkt, som jag lärer kunna påräkna vid mitt görande och låtande, ty, enligt herr Hedins påstående, lärer jag vara galen, men det vågar jag icke påstå om honom.»

Mine herrar, hvar och en af eder, som känner situationen, förstår nog, att, då jag accepterar herr Bergströms förslag, detta medgifvande innebär ett offer från min sida, ty derom, mine herrar, må vi kunna vara ense, att, äfven om vi nu här söka utplåna alla spår af det obehagliga onsdagsaftonsammanträdet, nog finnas de, som skola draga försorg derom, att jag för all framtid kan anse talmannens klubbslag såsom en behållen vara. Men det får gå för fridens skull.

Herr Sundberg: Jag anhåller att herr Bergströms framställda förslag må få betraktas såsom bordlagdt för att enligt 76 § riksdagsordningen afgöras i sammanhang med justeringen af kammarens protokoll för förra onsdagsafton.

Efter härmed slutad öfverläggning bordlades herr Bergströms ifrågavarande förslag; och beslöts, att detsamma skulle företagas till afgörande i sammanhang med justeringen af kammarens protokoll för aftonsammanträdet den 6 innevarande maj.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Wallberg*, Isak, under åtta dagar från och med den 14 i denna månad och herr *Andersson*, Gustaf, från denna dag till innevarande riksdags slut.

Justerades nio protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.23 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
